

EVANGYÉLIOMI PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

L a p t e r v (p r o g r a m m).

Célja e lapnak felmutatni, hogy az igazi műveltség és az evangyéliomi vallásosság nincsenek egymással romboló ellentétben, sőt a köztársadalom és jólét a maga tartósságát épen az evangyéliomnak köszöni; célja továbbá élesíteni a Jézus Krisztusba — mint megváltóba — vetett hitet; az élő hit sürgetése mellett azonban hirdetendi, hogy a hitnek cselekedetekben, erkölcsileg nemes jellemekben, emberszereteti művekben kell magát kimutatni.

Vezér elvünk: **lélek** az, mely megelevenít, azon lélek, mely az istenfiában és a Szent Lélek által közöltetett, s a hit és erkölcs örök okmányában — a bibliában — tette magát nyilvánvalóvá.

Másik vezérelvünk az evangyéliomi **szabadság**, melylyel az apostolok is éltek, követelvén és használván a szentírás értelmezésének szabadságát a hívőkre nézve; — tisztelve a XVI-ik századi nagy reformáció vívmányait, hitvallásainkat, és ragaszkodva azokhoz, a mennyiben a szentírással egyeznek, eltérés esetében a döntő tekintély mindig a szentírásé; követelve az egyének s a szabad egyénekből álló vallásos társaságnak — az egyháznak — szabadságát, jogos és élete fentartására nélkülözhetetlen önkormányzatát. — A magyar prot. egyház létszükségét mélyen érezvén, annak szétbontására célzó törekvéseket helyteleníteni, megakadályozni, javát pedig előmozdítani, szeretését ápolni: vallásos és hazafiúi kötelességünknek tartjuk.

Irányadónk a **testvériség** tiszta érzete. Ezt mindenek felett a két ev. prot. hitfelekezett között, melyek e hazában jó és rossz napokat közösen éltek át, ápolni különösebb gondjaink közé számítjuk; ezenfelül érezzük és éreztetni akarjuk az egyetemes egyház „lényeges dolgokbeli egységét,” összetartozását; a külföldi nagy protestáns nemzetek kebelében virágzó egyházak kiegészítőjének, az isten országa terjesztése szent ügyében velők együtt dolgozó munkatársaknak tartjuk magunkat.

Általában e lap a **józan haladásnak** lesz barátja: tanulékony szívvvel felfogjuk használni a multak nagy tanításait, tapasztalatait, és méltányolni a jelennek komoly szükségait, igazságos követelményeit; az „egyetlen alapról és szeglet-kőről” azonban letérni nem fogunk; mert a valódi haladás csak az isteni alapon létesíthető a mi meggyőződésünk szerint. — Minthogy azonban jó nevelés és oktatás nélkül az emberiség előhaladása és boldogsága biztos alapokon nem nyugszik; jó nevelés és oktatás pedig csak a vallás-erkölcsi elemmel — melynek lelke az istenige — kapcsolatban tekinthető egésznek, befejezettnek: a haladás főfő közegeit, a világosság terjesztő intézeteket, alsóbb és felsőbb tanodáinkat, a magasztos keresztyén szellem, az önkormányzat és közszabadság követelményei szerint minél virágzóbb állapotra fejleszteni, czélszerű javításokat munkálni, s ekép a közműveltségnek és józan felvilágosodásnak is szolgálatot tenni, — kiváló teendőink közé soroljuk, az egyház egyik szép kötelességének tartván, hogy a családokat, társadalmat és az államot segítse és támogassa a nemzedékek józan nevelésében.

A lap **rovatai** lesznek.

Czikkék: egyházi és tanodai mozzanatok, jelentékenyebb napi események, általános érdekű vallás-erkölcsi ügyek felől tájékozó rövidebb czikkék és terjedelmesebb értekezések, eszmecserék.

Irodalom: részletesebb könyv-ismertetések és bírálatok, rövidebb könyv bemutatás, egyszerű könyvészet főleg a hittanszaki, bölcsészeti és tanirodalom mezejéről,

Bel- és külföldi szemle: fontosabb események és tények, életjelenségek rövid és tömör ismertetése; egyletek, értekezletek, gyűlések felől tudósítások, közérdekű levelezések, életrajzok s egyéb vegyes közlemények kül- és belföldről. — Hírek az evangyéliomi világból.

Tárca: tartalmaz részint vallásilag építő beszédeket, röpiratokat, olvasmányokat hazai és külföldi kútfőkből, — részint alkalmilag szent költészeti darabokat és hazai protestáns történelmi közléseket.

Balogh Ferencz, szerkesztő és kiadó.

A z o l v a s ó h o z .

Jelige: „Aki nincsen mi ellenünk, mi mellettünk vagyon.”
Jézus (Mrk 9, 40.)

Mit akar e lap?

Akarja, hogy minél dicsőbb valósulást nyerjen e mi édes magyar hazánkban az élő egyház felséges eszméje,

oly egyházé, mely a szentírás gránit talapzatán áll, s melynek éltető lelke az istenemberbe vetett hit, a mint Péter első hitvallásában (confessio petrina) az evangyéliom első tanczikkeül örök időre kifejezve van „Te vagy ama Krisztus az élő Isten fia!” (Mát. 16, 16.), — hit nélkül senki nem lehetvén kedves Isten előtt, hit levén a belső rugó,

1

Az 1-ső szám rendkívülileg másfél iven jelen meg.

cselekedeteinket irányozó, — reményeinknek és szilárdságunknak forrása, az erkölcsiségnek alapja, megigazulásunknak és örök életünknek fő feltétele; — oly egyházé, mely hű tagjaiban jó öntudatra, Isten akarata szerinti működésbe; — oly egyházé, mely mivel és tiszteli a tudományt, de nem rabszolgája annak; szereti az emberiséget, öleli a világot, de nem bálványozza azt; — oly egyházé, mely tagjaiban sir a sírókkal, örül az örülőkkel, küzd az igazságért a Festusok és Celsusok ellen, az egyén örök létjogát: az istenfiságot s lelkismeret-szentséget eltiporlatni nem engedvén; — oly egyházé, mely tagjaiban lelkesedik az egyetemes értelmi és erkölcsi tökéletesedésért, a haladás végcélját Istenbe helyezvén; — oly egyházé, mely szomjuhozza az üdvözítő kegyelem tiszta forrását, imádkozik és áldozik erényeivel, s el nem szakad Urától láthatlan fejétől a legnagyobb rázkódások közepett sem. (Rom. 8, 35.)

Mit akar e lap? Felmutatni, hogy a keresztyén vallás oly társadalmi és világ-tényező, mely nélkül üdv és valódi béke nem található, — e végre felragyogtatni a ker. tevékenység élő példáit, átalakító hatalmát, áldásait, — s közvetítője lenni a ker. világ legszebb jelenségeinek és eseményeinek; hogy kiki részvételre buzduljon tehetségei felhasználására; élvezettel tárn fel az utakat és módokat, melyek a legujabb viszonyok között rendelkezésére állanak a buzgók seregének: mikép dicsőítse az Istent, magasztosítsa és édesítse a társas életet s a földi pályát a zordonságok közepett.

Általában akarja rendületlen bátorsággal hirdetni és védeni a kijelentés nagy igazságait, ápolni a kegyesiséget, edzeni a honfiui, emberi és keresztyén jellemeket az ernyesztő hatások ellenében, élénkítvén a belénk ültetett égfelé törő érzelmeket, hangoztatván ez igét: előre! de utána téve Zwinglivel: „az Isten nevében!“, — a ker. haladás lényegileg nem lehetvén más, mint nemünknek felfelé, Isten felé mozgása.

Föl, kicsinyei és nagyjai, gyengéi és erősei, hölgyei és férfiai a magyar Sionnak! minél gögösebben és önteltebben vivja a csillogó modern pogányság keblünk mennyországát: annál alázatosabban és kitartóbban hevüljünk azért! minél ridegebben taszítja az a kétely fellegét a világ világossága a Krisztus elhomályosítására: annál lángolóbb szívvel és hittel csüggjünk ő rajta, „a kiből — saját tanítása szerint — a ki hisz, ha meghal is él az.“ — Föl! tömörülni a templom körül, melyet újra építés ál czime alatt le akarnak némelyek rombolni; a keresztyénséget isteni erő hozta létre, s csak is az építheti, építi is folyvást azokban, kik hivek mind halálig.

A vértanuk és reformátorok ivadékainak vállain nyugszik az Isten és ember édes összetartozásának, az újszövetségnek, mennyei ívezete, kiki nyujtsa vállát, hol emelni, szemét, hol virasztani, karját, hol segíni kell, —

szívét, hol rokonszenv és könyörület szükségeltetik, — idejét és filléreit, hol áldozni, — elméjét és tudományát, hol tájékozni és világosítani, akaratát és szilárdságát, hol kezdeni s küzdeni, szeretetét, hol érezni, lángját, hol gyulasztani kell; nyujtsa — műveltségét és erejét, hol elől menni és építeni, erélyét, hol védeni hivattatik fel, erényét, hol lerogyni nem szabad, s életét, hol élni vagy halni egyaránt szép és dicső!

Az igaz és nemes keresztyén fenszárnyalásában a hon, emberiség és vallás hármasságának magaslatain a testvériség irányereje által kalauzoltatik a nemzetek közös édes atyja szeretetének mennyezete alatt; az igaz és nemes keresztyén a hitet és tudományt, mint a világosság két sarkpontját fogván fel, a menny és föld, a szellemi és anyagi világosság ősteremtőjének színe előtt, hol a „homályos tükör“ elveszti homályát, szemlélendi ama kétféle világosság felséges egybeolvadását, — általában a világ-hármoniát Istenben keresi és találja fel.

Áldd meg, nagy Isten! felette gyarló csekélységemet, ki ideiglenesen, míg erősbek és többre bizhatók váltanak fel e téren, gondozom e kisdéd lapot, áldj meg sikeres működéssel.

Áldd meg azon buzogni készeket, kik szívök kincse, szellemök terményével járulnak e lap utján is szolgálni szent vallásunk ügyének!

Áldd meg az olvasókat, tedd keblöket tavaszszá, szivöket kertté, hogy ott a hit magvai, a remény virágai, a szeretet gyümölcsei dusan fakadjanak, nyiljanak és teremjenek!!

Szerkesztő.

A kezdet elején.

Midőn e lap megindítása prot. körökben szóba jött, többfelől hallhatóvá lett az aggodalom töprenkedése: ha meg élhet-e lap a már meglevő, de más irányban működő prot. egyházi, és iskolai lapok mellett? — lesz-e olvasó közönsége? lesznek-e rendes munkatársai? e kérdések merültek fel — s nem minden ok nélkül — többek előtt.

Az idő hozza meg ugyan a biztos feleletet e kérdésekre; de lehetőleg mi is elmondhatjuk e lap jövőjére vonatkozó nézeteinket.

Tudva van mindenki előtt, ki a magyar prot. egyház életmozgalmaival — sokak szerint, vergődés — figyelemmel kíséri, hogy a magyar protestantizmusban ez idő szerént két irány áll ellentétben, s küzd észrevétlenül tán, de folyvást egymás ellen. — E két irány nevet is kapott már az életben, mely név nélkül nem ismer senkit, s név után ereszt forgalomba mindent. . . .

Helyes, s illő neveket kaptak-e az élet keresztlő medenczéjénél a protestantizmus e két szülöttei? — volt-e elég jó akarat az őket keresztvízre tartott komáknál? —

azt ne keressük . . . Elfogadjuk a neveket úgy e mint kedveskedtek azokkal a publikumnak, s használjuk minden megjegyzés nélkül.

Az egyik irányt orthodoxnak,*) a másikat modernnek mondjuk mi is mások után!

Mind a két iránynak vannak elég követői . . . Nem kezdjük e sorokat mindjárt a két irány jellemzésével; csak egyszerűen megemlítjük, hogy az ugynevezett modern irányzat már ugyancsak belekapaszkodott a sajtó kerékeibe, s erősen huzkodik le kefelevonatait, s küldözi szét az iveken a festéket, és eszméit . . . És ez nagyon helyesen van . . . ezt tennie jogában áll, de kötelessége is . . .

Az orthodox irányt ebben megelőzte . . . Mi — mert hát bizony csak ide tartozunk még — a sajtót eddig nem vettük igénybe állandóan; egy két sort ugyan megeresztettünk itt vagy ott, ahol épen helyt kaptunk, de rendszeren használható heti közegünk nem volt . . . Éreztük ugyan ennek szükségét, de nem gondoskodtunk róla . . . Azt hittük, hogy megélünk anélkül is! — Röpke szóval, elszálló beszéddel, s néha üres sopánkodással úgy magunk közt szolgáltunk egymásnak . . . de ennek eredménye nem volt: —

Mig mi így álldogáltunk, s nézegettünk, addig a modern irányzat emberei ugyancsak haladtak. — Utólérhetjük-e őket? ez nagy kérdés! ők már jól előre vannak . . . birják a küzdőtér, vannak ügyes bajnokaik — van megnyert néző közönségök.

Mi csak most kezdünk még a dologhoz . . . E lap első száma tesz bizonyosságot lételünkről, s akaratunkról . . . még nem tudjuk, hányan vagyunk, de hiszszük, hogy számunk nem csekély, használható erőt éreztünk magunkban, csüggedni nem szokásunk, bizodalunk az ügy jóságából meríti állandóságát; — hiszszük, hogy a magyar prot. egyháznak hasznos szolgálatot teszünk, s reménylünk, hogy nem értenek félre más irányba indult testvéreink sem, megértenek pedig mindazok, kik velünk egyirányt követnek.

Nyílt fővel lépünk a nyilvánosság terére, bátran tesszük az első lépést, de őszinték akarván lenni, kimondjuk, hogy a jóakarát támogatására szükségünk van, kivált a kezdet elején . . .

Nem is kérünk mást ezuttal, mint jóakaratu támogatást a közönség részéről, mit megérdemelni legfőbb törekvésünk leend.

Dömény József.

A debreczeni jelenlegi theologiai tanárok

hittani álláspontja

főbb vonásokban.

Az újabb időben, hazánkban úgy, mint a külföldön, erős támadás intéztetett egyletek és egyesek részéről iro-

*) Értvén alatta az „evangyéliomi elvüeket.“ Szerk.

dalmi téren a tétéles ker. valláshoz ragaszkodók hite ellen; és a hangoztatott különböző nagy horderejű jelszavak csábító hatása által sikerült némely nem eléggé erőseket hitökben megingatni, némelyeket pedig, kik már a nélkül is kétkedők lehettek, egészen is megnyerni hitfeleink közül. És ezen támadás a hitszabadság ígéretével és hangoztatásával folyvást élesztetik.

Ily körülmények közt, midőn némely hitfeleink egy új, a mi véleményünk szerint nemcsak nem protestáns de még csak nem is teljesen keresztyén iránynak indultak, midőn többen aggódva kérdezik egymástól, kérdezik mi tőlünk is „mi lesz mind ebből?“ nekünk kiket a gondviselés épen a megtámadott hit tanítóival állított elő, hallgatnunk lehetetlen.

Kötelességünknek ismerjük tehát főiskolánk előjáróit, mint egyházkerületünkben a vallásos erkölcsi élet felügyelőit megnyugtatni és biztosítani a felől, hogy mi a helyen, hová állítatánk, ingadozás nélkül megállottunk, mert a nagy apostol Pálnak Timotheushoz (Tim. 6, 20.) s Timotheusban ma is minden hittanítóhoz intézett fölhívása szerint, a nálunk levő letéteményt megőrizzük, eltávoztatván a beszédekben való haszontalan ujságokat és a hamis nevű tudományoknak ellenvetéseit.

Ismerjük mi az emberi ész kitünő jelességeit, roppant vívmányait; de ismerjük s bevalljuk másfelől annak korlátolt tökéletlen voltát is; azért azt igazi mivolta szerint méltatva nem bálványozhatjuk annyira, hogy az általunk isteni eredetűnek tartott hit fölé rendeljük. — A tudományos miveltséget előmozdítani kötelességünkhöz képest minden erőnkől törekszünk, a bibliai hitnek az észszerű miveltséggel való öszhangzásban hozatalán szives igyekezettel munkálkodunk; de midőn látjuk, hogy az csak részben sikerülhet, az emberi észnek bár erősen lobogó, de korlátolt és változékony volta miatt könnyen setétségben hagyható fáklájáért, a hitnek, szeliden de örök fényvel világító annál fogva biztosan kalauzoló szövétnekét, kezeinkből el nem vetjük.

Ezeknél fogva egyházkerületünk hittanítói s minden hitbuzgó tagja irányában, kik a megindult mozgalom folytán előtérbe állított nagyfontosságú kérdések tárgyaiban, hivatalos állásunkra nézve, tőlünk netalán némi nyilatkozatot és tájékoztatást várnak,*) indítatva érezzük magunkat közzé tenni, hogy mikép ítélünk mi a keresztyénségtől elszakadni ugyan nem akaró, de a biblia hitszabályozó tekintélyét el nem ismerve, teljes hitszabadságot sürgető egyének és egyletek irányáról és ezzel szemben minő állást foglalunk el.

Beismerjük és valljuk, hogy az igaz vallásosságra nézve fődolog, mire törekedni kell, a valódi erkölcsi élet folytatás; és maga a Jézus Krisztus is azért jött

*) Számos felhívások érkeztek hozzánk.

és hajtotta végre a váltságművét, hogy készítene magának kiváltképen való népet, jó cselekedetekre igyekezőt.

Beismerjük és valljuk, hogy a lelkiismeretszabadság, az a jog, hogy az ember saját esze törvényei és saját szive kívánalmai szerint alkossa vallásos meggyőződéseit, oly vele született s elrabolhatlan joga az embernek, hogy a ki őt ettől megfosztani akarná, az az emberi személyes méltóság ellen vétkezne.

Beismerjük és valljuk, hogy a ker. vallás a szeretet vallása lévén, csak akkor járnak a keresztyének, vallásuk alkotójának szellemében, ha tekintet nélkül arra, hogy minő hitcikkeket vallanak, minő szertartásokkal tisztelik az istent, szelidségben és alázatosságban járva egymás terheit hordozzák, egymás iránt teljes türelemmel, testvéries szeretettel viseltetnek s a béke kötelékében őrzik meg a lélek egységét. (Eféz 4, 1—3.)

Annálfogva, minden oly együletet, mely a valódi erkölcsi élet fejlesztésére, a lelkiismereti szabadság fentartására, annak, ha megtámadtatnék vagy fenyegettetnék védelmezésére, biztosítására, a különböző ker. felekezetek közt, a szelid türelem, békés egyetértés és szeretet szellemének ápolására fordítja törekvéseit, mi is üdvözlünk.

De amennyiben ne talán ezen pietistikus irányzat, valóban emberies és keresztyén szellemü magasztos czélok elérésére eljuttató eszközül, a dogmák uralma alóli feloldozást, az az helyesebb kifejezéssel, a tételes ker. vallás dogmáinak elvetését választja, oda utasítván a hívőket, hogy nem tartván a bibliát hitkánonának s becsebbnek más könyveknél, kiki higye azt mi neki tetszik; s amennyiben ezen eljárástól az volna remélhető, hogy mikép egyezni fognak az ekép cselekvők a tételes vallástan elvetésében, a tetszés szerinti hitalkotás szabadosságának élvezésében: ugy egyezni fognak az egymás iránti kölcsönös testvéries vonzalomban s az így előállandó közszellem osztalni fogná a most tapasztalható vallásos hidegséget, közönyösséget, emelni a vallásos buzgóságot: ezen gondolkozást és irányzatot mi teljességgel nem helyeselhetnők, mert e szabadosságot nem építő de pusztító hatásának, ellenben a ker. vallásban létező pozitívumok — hitelvek és tények — fentartását üdvösnek és szükségesnek tartjuk.

Ugyanis.

1-ör. Nem áll az a mit az újabb időben oly gyakorta emlegetnek, hogy a ker. ember korlátlan teljes joggal bir arra nézve, hogy azt higye ami neki tetszik; sőt inkább kétségtelenül bizonyos, hogy a keresztyén mint ilyen hitkötelezettség alatt áll, melynek önmaga vetette alá magát az által, hogy keresztyénnek vallja és kívánja magát tekintetni. Biztosan állíthatjuk ezt, ha a ker. egyház eredetét és eredeti jellegét, melyet a ker. egyház, ha ugyan ker. egyház akar maradni, ma sem nélkülözhet, elfogulatlanul figyelembe vesszük. Ugyanis, mikor a Jézus halála

után csakhamar hirdetőül fölléptek az apostolok, volt az ő tanításaikban valami sajátságos jellemző, mi őket a zsidóktól és pogányoktól megkülönböztette, a mi ezeknek megbotránkozását idézte elő s üldözést vont maga után. — Ez a sajátságos jellemző valami, bizonyára nem a megtérésnek, a szeretet gyakorlásának s általában a fedhetlen erkölcsi életnek sürgetése volt, — mert képzelni is alig lehet hogy magáért az erkölcsiség melletti rajongásért, oly elkeseredett üldözésnek tárgyaivá lettek volna: hanem bizonyos hittételek s főleg az, hogy a megfeszített, de a holtak közül feltámadott Jézus a Krisztus, az élő Istennek ama fia. És a mikor a hívők a zsidóktól és pogányoktól külön válván, külön ker. egyházat alkottak: ezen egyház tagjaivá csak azok vétettek föl, kik amaz apostolok által hirdetett hittétel szellemében hittek és tettek hitkéről vallást.

De valyon nem hibáztak és tévedtek-e az első keresztyének a hitkötelezettség elvállalásában? Épen nem. Mert magának a ker. vallás alapítójának a Jézus Krisztusnak szellemében és akaratja szerint jártak el. Ugyanis, mellőzve a keresztség szerzési szavakat, melyek szerint a tanítványokká tevének, vagy a Jézus Krisztust követők társaságába felvevésnek, az atyának a fiunak és a Szent-Léleknek nevébe történő keresztelessel kell végeztetni, ami a megkeresztelt egyénre kétségtelenül bizonyos hitkötelezettséget von maga után, világosan mutatja a Jézus Krisztusnak e tárgyban gondolkozását az a körülmény, hogy midőn hozzá Péter apostol így szólott: „te vagy a Krisztus az élő Isten fia“, a Jézus neki ezt mondá: „te Péter vagy és ezen a kősziklán építem fel az én anyaszentegyházamat.“ (Mát. 16, 16. 18.) Mert a Jézus ezen mondatában e szavak: „ezen a kősziklán“ nem vonatkoznak ugyan közvetlenül és egyenesen Péter ama vallástételére hanem az ő személyére; de a πέτρος és πέτρα = szikla ember, t. i. szikla erős hitü ember és szikla szavaknak czélzatos összeállításából biztosan következtetjük, hogy ama szavak Péterről csak az ő erős hitére s ebből származott ama vallástételére való tekintetből mondatk, így tehát közvetve csakugyan ama vallástételre s az annak kutféjül szolgáló hitre viendők. Ugyhogy a Jézus Krisztus ama mondatának értelme ez: te erőshitü vagy s ama te erőshitü s vallástételednél fogva alkalmas arra, hogy az általam építendő anyaszentegyháznak erős alapköve — sziklája — légy. Már ha Péter csak annálfogva szolgálhatott a Jézus Krisztus anyaszentegyházának alapkövéül hogy hitte és vallotta azt, miszerint a Jézus a Krisztus, az élő Isten fia: önként következik, hogy ez a hit- és vallástétel mindazokban is, kik az ily alapon nyugvó anyaszentegyháznak tagjai, vagy a bibliai nézet szerint, kövei akarnak lenni, okvetlenül megkivántatik.

Hogy az első nemzedékbeli keresztyének valahol, egy őket egybekapcsoló, a hitetlenektől megkülönböztető ha-

tározott hitelvének, egyedül philanthropicus társulatot képeztek és a keresztyén vallás alapítójának is akarata lett volna, hogy ilyet képezzenek, azt bebizonyítani lehetetlen. — Bizonyítani is csak úgy lehet, ha a bizonyítani akaró, az új szövetség azon könyveit, melyekből az ellenkezőről lehet meggyőződést szerezni, nemcsak nem valódiaknak, de előadásaikban is hitelesség nélkülieknek nyilvánítja, s ekép utjából félreterzi; és az oly könyvekből is, melyekre különben szeret hivatkozni, a céljával ellenkező meggyőződésre vezető előadásokat tekintet nélkül hagyja. — De az ily eljárásról nem szükség nekünk ítélet tennünk, önmaga elítéli az magát.

A dolog tehát így áll, az embernek mint még csak embernek vele született, teljes korlát nélküli joga van azt hinni, mi neki tetszik; de az ember mint már keresztyén nem bír többé azzal a joggal, önmaga megkötötte magát így használván ama jogát. — És ha mint keresztyén is érvényesíteni kívánja teljes mérvben ama természeti jogát, már magában ezen érvényesíteni akarásban benne rejlik a keresztyénséggel szakítani akarás csirája; s nagyon könnyen megtörténhetik, hogy ama természeti jog érvényesítése úgy üt ki, hogy az érvényesítőnek aztán semmi joga sem marad fen, megvárhatni másoktól azt, hogy őt keresztyénnek tartsák.*)

*) Jól tudták ezt ős reformátoraink. Innen van, hogy ők a vallásbeli meggyőzések alkotását illetőleg, csak a keresztyén hitkötelezettsége korlátain, vagyis az ezeket kimutató bibliának tanítmányain belől engedtek helyet a lelkiismeret szabadságának. Mert egy valódi keresztyénre nézve alig is lehetne a lelkiismeret szabad használatát egyébben helyheztenni, mint abban, hogy miután öntudattal bír istenről és az ő kijelentéséről, ezen vallásos öntudatból folyólag, az isteni kijelentés alapján, tehát a biblia tanítmányaiából, önmaga alkossa, minden külrendelkezéstől szabadon, a maga vallásbeli meggyőződéseit. — Innen van, hogy maga Luther alávetette a wormsí gyűlés előtt a maga vallásbeli meggyőződését a biblia bírói tekintélyének; késznek nyilatkozván — ha a biblia alapján megezáfoltatnék annak visszavonására. Maguk a legelső protestánsok t. i. a 2-ik speieri gyűlésen, a hitkényszer ellen tiltakozott német birodalmi rendek, kétségkívül egyetértettek a hit dolgában Lutherrel, ki a bibliát, mint a melyben isten kijelentett igéje foglaltatik, hitszabályozó tekintélyűnek ismerte el.

Azért már csak ennélfogva is felkell tennünk bennök azt a vallásos öntudatot, hogy csak úgy teljesíthetik az isten iránti felelősség kötelmeit a hit dolgában és csak úgy járhatnak el lelkiismeretök helyben hagyásával, ha azokat hiszik, miket isten a maga igéiben kijelentett; azaz ha az isten igéit tartalmazó bibliának tanítmányaihoz ragaszkodnak. — De kifejezték azok midőn lelkiismeretökre hivatkoztak egyszersmind azt is, hogy ők istennek a sz. írásban foglalt igéje és az abból merített igazságok ellen semmit sem tehetnek. Ime ez a protestánsok eredeti s valódi szelleme. Így tehát egészen más az az irány, melyet az újabb korban azok követnek, kik a biblia hitszabályozó tekintélye ellen tiltakoznak. Mert amaz első protestánsok előtt oly emberi önkény állott, mely szavazat többségével akart a hit dolgában rendelkezni, hitet parancsolni. Ezen önkény ellen tiltakoztak ők, rendületlenül állva a bibliába foglalt isteni íge mellett. Ezek előtt nem áll oly emberi önkény, hanem ők magának az első protestánsok által oly nagyrabecsült bibliának hitszabályozó tekintélyét mutatják fel oly kényszerül, mely ellen jogosultnak állitható a tiltakozás. — A tiltakozásnál amaz első protestánsok szavaira támaszkodnak

2-or. A keresztyén ember a Jézus Krisztus követője tartozik lenni, nem félig, de egészen; ugyde a Jézus Krisztus tanításaiból, nyilatkozataiból láthatjuk, hogy neki is voltak vallásos meggyőzések, hitnézetei; már pedig az ő példája, tanításai, nyilatkozatai, kijelentése, nemcsak az erkölcsi élet folytatására nézve, de a vallásos meggyőzések, hitnézetek alakítását illetőleg is irányadók tartoznak lenni; csak ekkor lesz a Jézus Krisztus tökéletes eszménykép; annyival is inkább mert

3-or. Az ember normális állapotában midőn gondolatai, érzelmei és cselekedetei összhangzásban vannak, a meggyőződésből szokott folyni a cselekedet; a vallásos meggyőződés irányadója a vallásos cselekedeteknek, kinek minő ismerete van istenről, az ő akarataról, ahozképest fogja intézni isten iránt tartozottnak vélt kötelmeinek teljesítését. — Már tehát ki a Jézus Krisztus parancsai és példája szerint akarja tisztelni istenét, szükség, hogy a Jézus Krisztussal, a vallásos meggyőzések, hitnézetek dolgában is összhangzásban legyen; különben mi alapon igényelhetné magának a ker. nevet jogosabban mint a zsidó essénusok és némely jobbjai a régi pogány világnak, kik feddhetlen életökre nézve a keresztyénség jobbjai közt foglalhatnának helyet. — Mert azt bebizonyítani, hogy azok nem erkölcsi indokból követtek el jócselekedeteket, aligha sikerül jobban, mint a keresztyének nagy többsége ellenében ugyan azt állítani.

(Folytatás következik.)

A magyar protestáns egyetem kérdéshez.

I.

A tiszántuli ref. egyházkerület 1874. évi október havában tartott gyűlésében, egy nagy horderejű eszme, a magyar prot. egyetem megvalósítása érdekében hivatott fel az egyesülésre és tömörülésre, a magyarországi mindkét protestáns testvér egyházkerület; — mely indítvány nagyszerű fontosságánál és jelentőségénél fogva, minden igazi protestáns lelkületű és gondolkozású egyháztagra, — és minden a magyar nemzetiség érdekeit szíven viselő honfűni kebelre, épen nem lehet közömbös, — sőt inkább annak életbeléptetését ajánló indokok kényszerítő hatalmát, minden elfogulatlan és magasabb érdekek szolgálatában álló gondolkozónak be kell ismerni és azok előtt tisztelettel kell meghajolnia.

A nevezett egyházkerület jegyzőkönyvében*) a magyar prot. egyetem felállítása mellett, következő lényegesebb érvek soroltatnak el.

a) A magyar protestáns egyház érdekei

ugyan, csakhogy okos megválasztással azok közül csak a céljaik szerintiüket emelik ki; s a tiltakozás és a tiltakozási szavak közössége mellett az ő álláspontjuk, szellemi irányuk egészen más.

*) 1874. októberi közgyűlés jegyzőkönyve 210. sz.

követelik mindenek előtt annak előállítását. Mert a különböző vallásfelekezetek nem mindnyájan egyenlő viszonyban vannak az iskolaügyhöz. A protestáns egyháznak alapját, megalakulhatása főtényezőit, a különféle iskolák és könyvnyomdák képezték; épen úgy azok lesznek fenmaradása és működése biztosítékai és hathatós eszközei is, mind az időknek végéig.

b) Erőiknek s tehetségeiknek okos számba vétele is arra utalja a magyarországi protestánsokat. Ugyanis érezniök s belátniök kell, hogy minden tudomány előhaladása nagy mérvet öltött, a szakpályák körei kiszélesültek, s ha nem akarják azt hogy iskoláik alásülyedjenek és tulszárnyaltassanak, minden tanintézetök érdekében nagyszerű áldozattételekre: új anyagi és szellemi tőkék előteremtésére vannak kényszerítve; tehát megkell győződnieök, hogy minden felsőbb iskolájokat, a korszinvonalára emelve a felsőbb oktatás érdekeinek megfelelőleg berendezve és felszerelve többé fen nem tartják; ennélfogva egyesüljenek, tömörítsék anyagi és szellemi erőiket, csak így állják ki a versenyt a haladó korszellemmel, a tudomány óriási vívmányaival.

c) A tudomány szempontjából is kívánatos a magyar prot. egyetem felállítása. — Mert a vallási és más tudományok között szoros és benső összefüggés van; s nincs oly tantárgy, melynek előadása vagy kezelése, magasabb vagy emelkedettebb álláspontot ne jelezen egy komoly, valódi vallásos lelkületű és gondolkozású tanárnál, mintha egy materialismus elveit valló, minden vallásos meggyőződést nélkülöző egyén tárgyalja ugyanazt. — De meg ha minden egyetemet az állam tart fen, versenyről a tudomány nagy kárára szó sem lehet s a tudományok valódi függetlensége is korlátozva leend. A protestantismus, a gondolkodás és vizsgálódás szabadságát, az igazság kutatását kimondván, mindig biztosította a tudományok mivelésének szabadságát és függetlenségét.

d) A tiszta magyarság, a magyar nemzetiség érdekei is nagy mérvben követelik, a jelzett egyetem létrehozatalát. — A protestantismus mindenütt nemzeti jellemű és szellemű tudományt és népműveltséget teremtett; a hierarchia megtörése, az egyetemes papság nagy horderejű elvének kimondása s egyház alkotmánya által állandósította több állam számára a szabad alkotmányt; a folytonos tanítás és vallásos nevelés folytán terjesztette az isteni félelmet, boldog családi életet, nemesen egyszerű puritán erkölcsöket és lelkületet. Hazánkban is ismerjük, hogy a protestantismus mily kitűnő szolgálatot tett, a magyar nemzetiségnek, hazánk alkotmányos szabadságának és önállóságának. A történelem ellenmondhatlanul tanúsítja, hogy a midőn a prot. egyház szabadsága fenyegetett, ugyanakkor az alkotmányos szabadság ellen is azonnal megindult a hadjárat. Ugylátszik a kettő szoros kapcsolatban áll egymással, s mindkettőnek felemelkedése vagy

elbukása, ugyanazon okoknál fogva következik be. — Tehát a tősgyökeres magyarelem érdekeinek fejlesztése és ápolása is igényli a prot. egyetem felállítását, hogy legyen az alföldi rónán a magyarság egyik legtisztább és terjedtebb vidékén a független és haladó tudományosságnak egy világító központja; s a politikai esélyek szerint hullám módra változható kormányok zordabb és borultabb korszakaiban is, a magyar nemzetiség, a szabadságérzet és tisztelet védvára legyen az; a melyről a 300 év viharain és próbáin diadalmasan átment s elvét hüen megőrző protestáns tudat és nemzeti jellem nyújt szilárd és megnyugtató kezességet.

e) Valódi protestáns szellemű tanárok képezhetése szempontjából sem halasztható egy magyar protestáns egyetem felállítása. Mert protestáns jellemű gymnasiumaink csak addig lesznek, míg a tanárok oly szellemet és jellemet sajátíthatnak el; ha nem lesz arra tér és alkalom, nagyon félni lehet, hogy a protestáns jellemképzést a növendékekre nézve gymnasiumaink teljesen nélkülözni fogják, — határozatlan irányu, pusztá tanultató intézetekké változnak át, a nevelés és képzés magasabb kiváltsáimai mellőztetvén.

Az indítvány s annak indokolása főbb pontokban ezekben áll. S úgy látszik a közhangulattal és érzülettel találkozott ez eszmének fölszínre hozatala; hanem fölszóalt egy hang, mely nagyon fekete színben rajzolja a legnemesb czélú törekvést, a legönzetlenebb szándékot és magasztos igyekezetet. — Értem itt a „Protestáns egyházi és iskolai lap“ hasábjain, mult évi 41. és 42. számokban megjelent „Tanügyi mozgalmak a tiszántuli egyházkerületben“ és „A prot. egyetem kérdéséhez“ czimű Ballagi Mór ur által irt cikkeket. És habár az azokban foglalt eszmék és ellenérvek kellő észrevételekkel kísértetvén, (a „Pesti Napló“, „Egyetértés“, „Magyar Tanügy“, részben az „Atheneum“ által is) a sajtó terén, valódi értékekre szállítottak le; miután egyéni nézetem szerint a magyar protestáns egyetem kérdésével, az összes protestáns tanügy, oly sok főiskolánknak jövője szoros és benső összeköttetésben van s így mintegy életkérdésnek jelezhetem azt a magyar prot. egyházra nézve: az annyira fontos ügynek részletességgel és egész tárgyilagossággal e lapok hasábjain is fejtegetése nem lesz szükségtelen és felesleges.

Mindenek előtt a Ballagi M. ur által fölhozott ellen észrevételekkel kell megismerkednünk s azoknak súlyát és értékét figyelembe vennünk.

Ballagi ur szerint a protestáns egyetem fölállításának eszméje jelen viszonyaink és körülményeink között nagyon elkésett és elmaradott álláspontot tüntet fel; mert az idők változtak, „a mi 1860-ban nemzeti dicső tett lett volna, az 1874-ben reactionarius mozgalom színében tűnik fel, melynek ma már széles e hazában, az ultramontánok szegéről huzó seregén kívül senki nem örvendene, mert senki

hasznát nem vehetné.“ — Mégis nagyon különösen változhattak az idők, hogy egy nemzeti tudományos intézet felállítása még 1860 körül nemesi dicső tett lett volna és ma az reactionáriusi törekvés színében tűnik fel. — Jól tudom és ismerem, hogy az intézkedések és cselekmények alkalom és időszertüségétől nagyon sok függ; sok eszme és elv egy bizonyos időben hódít és magával ragad, míg talán más időben alig találkozik ki legtávolabbról is érdekelje magát általa; tehát a korszerűnek és divatszerűnek jelentőségét és hatalmát lehetetlen el nem ismernünk; hanem jelenben állandó intézkedésről az egész nemzet és protestáns egyház életét egész mélyében közletről érdeklő ügynek fölveteléről és gondozásáról van szó midőn a magyar prot. egyetem fölállításának eszméjét előtérbe állítjuk, s véleményem szerint az a felállítani czélba vett egyetem most épen azon feladat teljesítésére és megoldására van hivatva, amelyből annak az 50-es vagy 60-as évek elején életre hívása, még a protestáns egyházi és iskolai lap szerkesztője szerint is annyira kívánatosnak jeleztetik, hogy t. i. legyen az a magyar prot. egyház és magyar nemzetiség védbástyája, szeme fénye s egyik jelentékeny organuma a a józan haladás és mivelttség terjesztésében; ha ily intézetre nagy szükség lett volna 1860-ban, miután a protestáns egyház, nemzeti jellem, protestáns tudat mind mai nap is léteznek s azoknak ellentétei is működésben vannak, ki tagadhatná a prot. egyetem létrejövételének jogosultságát ma inkább mint 1860-ban?

Tóth Sámuel.

(Folytatás következik.)

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

A francia ref. egyház jelenkori történelme.*)

A francia ref. egyház a legnagyobb válságban van jelenleg, a kétféle szakadás kikerülhetlennek látszik; hogy fejlődtek ide a dolgok, Bonifas hittanár legújabb műve kellő felvilágosítást ad. Szerző helyzete a jelenkort rajzolni, nehéz volt. Előszámlálja 1861-től 1874-ig lehető tömören a belküzdelmek sorát, a nagy harc elő eseményeit. A zsinat összehívása, a választók vallásos feltételei, az apostoli hitidom olvasása, a lelkész választás kérdései felett vette kezdetét a hevesb tusa, s az emberi szenvedélyek és fensőbb érdekek mozgásba hozattak, a hit és lelkismeret egyiránt veszélylyel levén fenyegetve. Már 50 év előtt 2 párt-irány és nézet tűnt fel az egyházban, egyik a r a t z i o n a l i s t a (ész-elvü), a másik az í r á s e l v ü (bibliahív), de mindkettő hiven ragaszkodó a nagy keresztyén emlékekhez, s mindkettő fentartá magát az állam egyház keretében, tudva levén, hogy a Francia országban az állam fizeti minden bevett felekezeti lelkészeit, mint ami 1848-ki törvényhozásunk tervezé, ezért a ref. egyház is nevezhető államegyháznak ott. Ma a két ellenirányzat szinte meg van, de míg az egyik vesztett szigoru orthodoxiájából valamit s nem az emberi fogalmazásra, de

az isteni tartalomra helyezi a súlyt; — a másik is változáson ment át a korról, s a helyett, hogy a tudományt csatolná a hithez, megfosztá magát a hittől s csak a tudományt akarja fölölelni. A küzdelem ugyanaz ma is, mint félszázad előtt, csak hogy jobban és élesebben színezve. A r a t z i o n a l i s m u s az emberi erőbe, a természetes világosságba, az észbe helyzi bizalmát, s egyedül magára támaszkodván, a bűnnek többé nem fogja fel sem mélységét, sem következőleg, a megváltás teljes értékét: így hát az erkölcsi rossz tana, s vele együtt az üdv is, meggyengült, ellazult, s a kijelentés, Jézus Krisztus közbenjárósága, élő csodája jelentéktelenné törpítették. — Az ev a n g y é l i o m i párt teljes tudatával van, hogy ellenfele által maga a keresztyénség alapja van érintve, az evangyéliom lényege ki kezdve, e szerint a tagadás terén álló estvéreikkel nincs más közös birtokuk, mint a mult emléke csak, s miután előbbiek fenakarják tartani a reformáció szent örökségét teljes mivoltában, ragaszkodnak a templom két oszlopához, a bűn és megváltás két életbevágó tanczikkéhez, melyeken kívül nincs keresztyénség, látni való a fájdalmas vonaglás és a szükségszerű következmény . . . a szakadály (schisma).

A legnagyobb tér a református egyháznak van szentelve, de a francia lutherán egyház, s az állami ref. egyháztól elszakadt független vagy szabad evangyéliomi egyház története is kellőleg tárgyalatik e műben.

Szerzőt tehát erős meggyőződés vezérli eleitől végig, de azért a tényeket el nem ferdíti sem meg nem erőltetni sehol, sem a szenvedélytől nem engedi magát elragadtatni, nyugodt és szilárd mindenütt. A szereplő személyeket méltatva tekintbe veszi, a tényeket nem nagyítja, nem csekélyíti. A két küzdő fél neve ma l i b e r a l és o r t h o d o x a közéletben; az ellentét lassanként e két fél közt az összeférhetlenségig nőtt. Ma már a felett foly a harc, hogy az evangyéliom valóban isteni kijelentés-e, melynek a bibliai okmányok határozzák természetét és értelmét? vagy mely tan és mely tanrendszer tetszik az észnek? Az a kérdés ma már, vajjon a ker. egyház csakugyan azon lelkek társasága-e, kik hisznek a J. Krisztusba s arról legalább vallást tesznek, nem ismervén más Krisztust mint a szentírás Krisztusát; — avagy egyszerűleg csak oly helyiség és hallgatóság az egyház, mely nyitva van a tanítás határtalan szabadságának! Van-e vagy nincs kijelentett vallási igazság, és valódi üdv, biztos tényeken nyugvó, melynek megtartása az egyháznak nemcsak létoka, de küldetése? — A vitában Jézus Kr. szentsége sem kiméltetett. — Ezek levén a döntő vita lényeges pontjai, látszik, hogy itt már életkérdés forog koczán, s oda van a lélek békéje, melynek védelmére több nagy lelkek is szavukat, tollukat fel emelték s a hitetlenség romboló tagadásai ellenében a szeretett lelki hazát, az egyházat, bátran oltalmazták az utósó zsinatban, s azóta is. Az evangyéliomi párt ugy tekintti a párisi ref. zsinat munkálatát mint a ref. egyház igazi restaurációja kezdetét. Régen és közösen óhajtották már e zsinatot, ettől várván a türethetlenné vált zavar erélyes orvoslását s a növekvő nehézségek megoldását; mindkét párt hivatkozott arra, mint a ref. egyház szervezet koronájára. A liberalis párt csak akkor nyilatkozott a zsinat ellen, mikor látta, hogy nem övé leendő ott a többség. Az 1873-diki jun. 20-ki ülésében a párisi zsinat egy hitnyilatkozatot fogadván el, öntudatát vissza vette s ünnepélyesen igazolá, hogy a mi bűneinkért meghalt és megigazitásunkért feltámadt J. Krisztusnak, az Isten fiának, az apostoloknak, a reformátoroknak egyháza most is, s az akar maradni. — Midőn a zsinat hitnyilatkozatát kötelezőül tette a lelkészekre nézve s a választóktól bizonyos mellőzhetlen biztosítékokat követelt,

*) Histoire des protestants de France depuis 1861. par F. Bonifas, professeur à la faculté de théologie protestante de Montauban, Toulouse, 1874. ára 1 frk.

szent kötelességnek, s az önfentartás ösztönének engedelmességet, közös elvek nélkül, mint a ház alap hiányában, semmiféle társaság nem állhatván fel, így is csak a nélkülözhetlen minimumra szorítottok.

Két külön elvű vallás közt unio nem létezhetik csak rideg közöny vagy képmutatás feltétele alatt. A liberal párt közlönye a „Lien“ még 1860 (okt. 29. szám) beismerte, hogy „nem egy kissé másképp, de egészen másképp értenek a liberálok a szentháromság, eredendő bűn, kiengesztelés, ihletés és egyéb alap dogmákra nézve, mint az orthodoxok, igazán szólva, mi egész más egyház vagyunk, mint a legmérsékeltbb orthodox. — Így állván a dolog szerző szerint is az elválás (separatio) elvből folyó szükségszerűség; mindkét főirányzat és elv gyümölcssei által mutatandja be valódi értékét: az orthodoxia gyakorlatiabb és élőbb leendő; a liberalismus pedig, ha vallás akar maradni, visszatérend magától az élet forráshoz; Krisztus az élet. s hol Krisztus nincs, ott élet nem lehet. A hitetlenség büntetése a jelen fájdalmas válság, — bár, Bonifas óhaja szerint, ez elválás előkészítene egy jövőbeli egyesülést az evangyéliomi hitből és szilárd talaján.

Hogy a liberalis párt csakugyan más alapra helyezte magát, s más vallást táplál, mutatja legutóbbi egyházi értekezlete Nimesben (1874 október 7), melyen egy rationalista értekező azon tette „az unitarismus ugyanaz, ami a liberalismus“ közhelyességgel fogadtatott s közóhaj fejeztetett ki egy unitarius theologiai facultásnak Párisban felállítása iránt. Egyszersmind elhatározta az értekezlet hogy a zsinat végzéseinek engedelmességre nem fog. — A nagyhangu izgatások mellett a francia országi 510 egyháztanács közül 144 nyújtott be tiltakozást a zsinat ellen. Doumergue E. lelkész a francia ref. egyház legújabb válságáról írt könyvében találólag írja a szakadályról „az evangyéliomi (vagy zsinati) pártnak nem lehet csinálni vagy nem csinálni tetszése szerint a szakadást; a francia ref. egyháznak van törvénye: mi elfogadjuk azt; van hite: mi valljuk azt; vannak ünnepei: mi tartjuk azt; van liturgiája: mi olvassuk és hiszszük azt. Tehát az evangyéliomi rész nem akar, nem tartozik ki menni az egyházból, ha maga ellenére kiválnék abból, magával vinné az egyházat.“

Imé a liberal prote-tantismus mily végletekig fejlődött Franciaországban, végletekig egész a Krisztus istensége nyílt tagadásai! Vigyázzanak az órállók édes magyar hazánkban is, nehogy a magyar illuminált atyafiak itt is hasonló válságot észleljenek elő. (Couve Benő és Moulin Ph. után francziából).

Beküldött könyvek.

I. Egyházi Szent Beszédok, melyeket különféle alkalomra írt és mondott Péterfi Sándor, hévízi pap. II-ik folyam 6-ik füzet, Kolosvárt, Stein János tulajdona, 1875. 8 r. 160 l. Ára 1 frt. Tartalmaz 23 egyházi beszédet az év 23 vasárnap és ünnep napjára, mindenik zárímával.

II. Laelius. Hogy kell, és hogy nem kell magyarázni az iskolában a latin autorokat. Irta Brassai Sámuel. Kolosvárt. Stein Jánosnál, 1874. 8 r. 74 l. Ára 50 kr.

III. Fraenkel B. könyvkereskedő Miskolczon „Jegyzéke a magyar protestáns egyház irodalom jelesebb műveinek, 16 r. 12 lap. Tartalmaz 157 magyar prot. egyházi könyvczimet, kár hogy az összeállító a könyvek megjelenési évét és lapszámát is nem közölte, így csak üzleti jelentősége van, de könyvészeti értéke kevés. — Kívánatos volna, ha legalább az utóbbi 25 év alatti összes prot. irodalmi terményt összeállítaná valaki pontosan.

S Z E M L E.

a) Belföld.

Falusi levelek a szerkesztőhöz.

I.

Szerkesztő ur! Engedje meg, hogy önhöz intézzem e levelet, mely a közönséghez is szól — s melyet követni fog több is, a mint időm és kedvem engedi. Nem vagyok ugyan barátja a levél írásnak, de közérdekű dolgokban felveszem néha a tollat. *)

A magyar prot. egyház ügyeit, viszonyát kissé ismerem, úgy a mint azt szétszórtságunk lehetővé teszi. — Autonomia, tractus, superintendencia, convent, zsinat, missió, domestica, államségély lelkeim előtt gyakran vonulnak el burkolt leplekkel letakarva. — Szeretném őket látni valódi lényökben, de — megvallom őszintén — leplöket érinteni nem mertem még eddig, nem félelemből, de mert alaktalanságot képzeltem a letakaró leplek alatt. . . Tudom, hogy csalódtam; organicus testtel bírhatnak e bolyongó árnyak, vér lüktethet ereikbe, velő forrhat csontjaikban, s nem lengenek, de járnak. . . És én mégis kellő respectussal, s illő távolságból néztem eddig őket. Lehet, hogy saját eszem világánál fogom őket sorba megvizsgálni, s közlöm e levél cyclusban vizsgálódásom eredményét.

Első dolognak vélem, hogy ismerkedjünk. — Én egyszerű falusi pap vagyok! huzom az igát, melyről az van írva, hogy gyönyörűség, emelem a terhet, melyről az mondatik, hogy könnyű. . . nem is nehéz, csak erő legyen hozzá, nem is unalmas, csak csak kedv legyen mellé. . . Ön városi ember, s többnyire falvakban levő egyházak számára nevel lelkészeket. — Gondolom: ismeri a falusi élet igényeit. Egyszerűség, őszinteség kell falura! — Összetett ember nem falura való. — Hát van összetett ember is? — kérde ön. — Hogy ne volna! — Hasonlítom az életet — sit venia — a táblához, melyre számok vannak írva. . . ott láthatunk egyszerű és összetett számokat. Az egyszerű számokkal tisztán és könnyen megy a számvetés, az összetett számokkal már több vesződés, és komplikáltabb művelet jár, — bár szinte lehet hibátlan számvetést tenni velök. Így vannak egyszerű és összetett numerusok az élet táblájára felállítva. . . A sors ez a vak számvető — összead és sokszoroz, kivon és eloszt bennünket, persze téved sokszor, s az egyes számot az ezres fölé, az ezerest az egyes szám alá teszi. . . van aztán zavar, és törlés. — Egyszerű ember az, kinek minden viszonyok közt egyforma jelentősége, vagy egy értéke van, . . ki egész marad, s részekre nem bontható. . . összetett ember az, ki helyzetéhez képest változó jelentőséggel bír, ki most ennyit, majd annyit jelent, és ér. . . ki részekből áll s szétszedhető. — Én a falusi papot egyszerűnek szeretem látni, helyét megállónak, egésznek, s részekre nem szedhetőnek.

Hibának tartom, hogy az újabb nevelészet a jellem kifejlesztésére nem ügyel. . . a test erősítését — igen helyesen gyakorlatok által is előmozdítja, — a lelket pedig gyengén hagyja. . . az észet fejleszti, a lelket elhanyagolja. . . a főt tele tömi ismeretekkel, a lelket üresen hagyja! Látható is már ennek szomorú következménye állami, s társadalmi életünkben, s itt ott egyházi életkörünkben is! . . Ne feledje kérem — engedelmet e bátorságért — a tanítás mellett a jellemképzést, hogy a magyar prot. egyháznak legyenek minél több egész jellemű, egyszerű emberei!!!

*) Fogadja üdvözetemet! szóljunk bajainkhoz jóakarattal; a szűkeklenség és merevség távol lesz tőlem, és a szeretet ne hiányozzék soha keblünkéből. — A tér szívesen nyújtatik. Szerk.

Rendkívüli melléklet az „Evangeliumi protestáns lap“ 1-ső számához.

Látom a mosolyt, mely e sorok olvasásánál szánakozólag vonul el némelyek ajkain! de bátran állok a lenéző mosoly elé, s kimondom, hogy legelső teendőnek ismerem a leendő lelkészek jellemképzését. . . sokra van kétségkívül szüksége a magyar prot. egyháznak ez időszert, de legnagyobb szüksége van jellemerős, egész, egyszerű papokra!

Nagyon belementem a kérdésbe, melyről alkalmilag fogok még írni — visszatérek azért az ismerkedésre.

Hogy én ki vagyok, azt ön tudja, hogy én is ismerem önt, azt tán mondhatom . . . de hogy a prot. papság egymást nem ismeri úgy, mint kellene, azt bajnak tartom . . . személyes ismeretséget nem értek itt, mert az lehetetlen, de nem is szükséges, csak azt akarom mondani, hogy nem látszik-e másoknak is feltűnőnek azon borongó köd, — mely a magyar prot. egyház alantabb rétegein elterül, s láthatatlanná, felismerhetetlenné tesz minden távolabb eső tárgyat . . . a hegycsúcsok kilátszanak ugyan az alant terülő ködburkolatból . . . de alant nem lehet látni.

Hogy tíz egyh. kerület van, s hogy azoknak élén kik állnak, azt egy jóra való naptárból is tudhatjuk, még az esperességek száma is tudható, de már a lelkészek, és egyházak száma csak kevés ember előtt lehet tudva . . . Az egyes egyh. kerületek tudom, hogy adnak ki névtárt, de azok forgalomba nem jönnek, legalább e sorok írója kereskedésben soha nem kaphatott még ily névtárat.

Nem lehetne-e egy általános névtárt bocsátani ki, vagy megbízás útján, vagy egyéni vállalatul?

Addig is szívesen venném, ha ily névtárat kaphatnék pénzért, s ha lesz, ki-ilyent számomra e lap szerkesztőségéhez küld, előre köszönöm, reményelve, hogy azt szerkesztő ur hozzámm juttatni szives leend.

Mely szívessegre midőn kérném az illetőket, vagyok tisztelttel

Nekeresden, decz. 28. 1874.

Vaskalap.

Evangeliumi özvegyek.

Mária a jobb részt választja.
(Luk. X. 42.)

Midőn hallom, látom, vagy olvasom, hogy vagyonokkal gazdagon megáldott egyének, férfiak, nők egyiránt, közmívelődési czélokra, vallás-erkölcsi életet terjesztő intézetekre, iskolák s templomokra bőkezűleg adakoznak, vagy szent czélokra magok után nagyszerű alapítványokat hagynak: nem telem el nagy álméklodással felette, s nem érzem magamat annyira meglepetve, mint mikor alacsonyabb származásuak, korlátolt anyagi viszonyok közt levők, vagy éppen szegényebb sorsu özvegyek hozzák meg szerény áldozataikat a haza a vallás oltárára sőt, mindannyiszor eszembe jut az evangeliumi eset, s ott látom Jézust ülni, a szegények pénzes ládája ellenébe, ki nézi vala midőn a sokaság hányná a pénzt a ládába, a gazdagok azért sok pénzt hányának abba. És mikor eljött volna egy szegény özvegy asszony, vete a ládába két fillért, mely egy pénznek negyedrésze. Ő pedig előszólitván tanítványait, monda nekik: bizony mondom néktek, hogy a szegény özvegy többet vete a ládába, mert mindenek abból vetének a mivel bővölködnek, e pedig szegénységéből valamije volt, mind oda veté, tudniillik minden ő életét. (Márk XII. 41—44.)

S ezen Idvezítő által is kiemelve megdicsért evangeliumi özvegyéhez hasonló tett magaslik ki, ama 1874. máj. 8-dikán

Nagy-Létán elhunyt özvegy Orvos Mihályné született Pongor Mária asszony jótettekkel gazdag életéből; melynek közlését, e lap megjelenésére várva, halasztottam eddig, mint az „evangeliumi protestáns lap“ keretébe nagyon is beillőt, hogy lenne ez, kedves ujévi ajándék az ily áldozatokban gyönyörködő lelkeknek.

Ő tehát, kit itt alant elkövetett erényeinek gazdag jutalma várt ott fent, korán világos ismeretet szerevezve magának a nehézségekről melyekkel szegény protestáns egyházaink, s iskoláinknak az új irányban haladó korszellemmel szemben meg kell küzdeniök: Isten dicsősége előmozdításától áthatva, egyházi és iskolai czélokra. a nagylétai reform. egyháznak pénzben s kötelezvényekben 2000 osztr. forintot hagyományozott, reá hagyta meglehetősen karban levő házát, féltelek szántóföldjét utána járó kaszálló s legelő illetményekkel, darab szállóját, s többet ezer forintnál szegények számára; semmit nem kívánván egyebet: mint, hogy tisztességesen temetessék. S e kívánatnak elég is vala téve, helybeli reform. lelkész Szücs Károly ur, mint ki jól ismerte hive szép tulajdonait, tartván felette: ügyesen választott alapigéről, az elhunyt érdemeihez mért emelkedettebb szellemű gyászbeszédet. De az egyházi előjáróság részéről is megvárja, a nagylelkű hagyományozó nemes tetteről értesült közönség, miként az érdemhez méltó emlékkövel örökíteni meg a dicsőült jó hírét, nevét, s rovandja le iránta hálás elismerése s tisztelete tartozott adóját, mely a templom diszes rácskerítésén belől, az országot felé eső részen állittatván fel, nagyon jól venné ki magát, hirdetve mintegy az ott elmenőknek: „Ugy fénylik a ti világosságtok az emberek előtt, hogy mások is látván a ti jócselekedeteiteket, dicsőítsék a mennyei atyát.“ Hadd merítsenek, kik oda kuthoz szomjuságuk eloltására mennek, e példából is nagy s jó tanuságot!

Az ur házának buzgó szerelme, s az áldozatkészségnek fényesen nyilvánuló jele látszik Széplakon is azon orgonán, melyet ottani lakos özvegy Péterffy Józsefné Nagy Mária asszony 800 frtért o. é. saját költségén készittetve a széplaki reform templomba teljes diszszel beállittatott. Lelje benne sok időkig ő, s vele együtt a gyülekezet örömét!

Csak vannak hát napjainkban is a joppebelihez hasonló Thábiták, akadnak ma is Máriák, kik amaz evangeliumival: „a jobb részt választják.“

S ily példák eléggé igazolják: hogy a vallásos érzés, hitélet, s áldozatkészség meg vannak még gyülekezeteink tagjainál s ha néha talán. az idők viszonyaihoz képest, egyik vagy másik szunnyadozik is, serkenteni kell s felébred, mert nem alszik.

Minél több ily Máriákat gyülekezeteinknek, s könnyítve leend sok bajon!

Papp Gábor
érmel.ref. esperes.

Margó Tivadar beszéde alkalmából:

kiegyeztetethető-e a Darwinismus a keresztényenséggel avagy bármely vallásos rendszerrel?

Mint mindenben, úgy a tudományban és vallásban is van divat, melyet követni kell, ha nem akarjuk, hogy a divat emberei elmaradottaknak, a haladás elleneinek tartsanak minket. — Mig az átváltozási s illetőleg kifejlődési elmélet helyessége kétségen felül nem lesz helyezve, addig ilyen divatnak tartjuk azt, hogy a természettudósok darwinisták szeretnek lenni, azaz hiszik, vallják az átváltozás, vagy ha jobban tetszik, a fejlődés elméletét,

szemben az előalakítás (praeformatio) elvével, mely szerint a nemek és fajok (typusai) alapmintái, mint a lényeknek alapul szolgáló isteni gondolatok, változhatlanok. Részünkről egyképen jogosnak tartjuk, egyik mint másik elv követését, mert a tudományos vizsgálódás szabadságának elvét hisszük és valljuk, de egy megjegyzéstől nem tarthatjuk magunkat vissza. A mélyebben s rendszeresen gondolkodó elmék rég belátták már, hogy a fejlődési elmélet s a keresztyénség, avagy csak a theismust (egy személyes teremtő hívését) valló bölcsészet közt is a kibékítés lehetetlen. Azonban voltak s vannak számosan, kik szeretnek hinni és elhitetni, hogy a fejlődési elmélet, vagy mondjuk darwinismus és a keresztyénség, s méginkább a darwinismus s bölcsészeti theismus nem állanak elvi ellentétben. — Ezeknek, nem különben azoknak is, akik a keresztyénség és a jelen tudományos világnézet kiegyeztetésében hisznek s ezt tüzték feladatukul, ajánljuk, hogy Dr. Margó Tivadar budapesti egyetemi tanár urnak Agassiz Lajos a nagy természetbuvár emlékére a m. t. akadémiában tartott beszédéből különösen a következő sorokat méltassák komoly figyelmökre. „Agassiz — a fajok keletkezését illető állításaiban — elhagyva az exact tudomány területét, egyenesen a csodák országába lép. Ő ugyanis ahelyett, hogy a fajok keletkezését természeti okokból igyekeznek megfejteni, azokat Cuvier szerint egy személyes teremtő természetfeletti közvetlen behatásától feltételezi s minden fajt úgy tekint, mint a teremtő eszméjének örökké változhatlanul maradó megtestesülését.“

Dr. Margó tanár, az idézett szavakban egyenesen úgy tünteti fel a Cuvier által felállított a Agassiz által elfogadott elméletet, mint idegenszerűt, mint eltérést a természettudományoktól, s így ezeknek minden közösségét, tehát kiegyeztetését megtagadja nemcsak a keresztyénséggel, de a theismussal is.

Hasonlóan nyilatkoznak általában az őszinte darwinisták. A darwinismus ezek szerint egy jelentősü a naturalismussal, Isten örökké munkás létét, ez és az egyiránt tagadván, s mint ilyenek merő ellentétben állanak a theismussal és christianismussal. — Ifju Fichte is úgy fogja fel az Agassiz és Darwin elméletét, a theismust és naturalismust, mint egymást teljesen kizáró ellentéteket. (Zeitschrift für die Philosophie etc. 1865. Band 47. Heft 1.) — Végre szabad legyen kérdenem, hogy midőn a bölcsészek és darwinisták a természettudományok terén, felállított fejlődési elmélettel a teremtő Isten örökké munkás létéről szóló felfogást ellentétben látják, midőn a darwinismus és a bölcsészeti theismus egymást mereven kitagadják, jogosult-e, észszerű-e a küzdelem, mely az egyházi béke felforgatásával s a testvéri szeretet megzavarásával is a keresztyén világnézet s a jelen tudományos világnézet kiegyezésére törekszik, s minthogy a tudományok rendszerei folyvást változnak, egyik kényálitmány (hypothesis) a másik után tűnik le és fel, ami ma divatos, az holnap lomtárba kerülhet, részére végre is nem marad fen egyéb, mint e panasz: oleam et operam perdidit.

Czél tévesztett küzdelem, időpazarló munka az, mely a keresztyén vallást és a tudományokat kiegyeztetni törekszik, holott ezek azt kevélyen fel sem veszik. *) Különösen a természettudósoknak és a hittudósoknak utjai nagyon különbözök. Hadd keressék ők folyvást a változót, mi keressük a változóban is a változhatatlant.

(J. I.)

*) Ha s míg a tudomány meg nem hajlik az Isten előtt, s az a tudomány, mely meg nem hajlik, addig, igen is a kibékítés lehetetlen, — legyen szabad e csekély észrevétellel egészíteni ti tudós barátomnak — kinek szellemi támogatását állandóan kérem, — határozott tételét. S z.

A „debreczeni iskola.“ A „Szabadka“ című heti lap 1874. nov. 23-ki számában egy érdekes és hatalmas cikk jelent meg „Török és Szász“ felirattal. — Ebben a buzgó r. katolikus író megteszi a maga komoly észrevételeit Szász Károly azon beszédére, melyet Pesten a prot. egyesület III-ik közgyűlésén az egyesület zajos elismerése mellett tartott „lelkész-jelölteink számának apadásáról,“ s melyben a költő-szónok az apadás egyik okául az elavult hitcikkelyeket, a bibliai csodákat, meséket, a szent dolgokról hazudozást stb. hozza fel, — úgy tüntetvén fel cikkiró e beszédet, mint mely a protestantismust nagy mérvben compromittálja a katolikus világ előtt is. Nem mellőzhetjük felemlíteni cikkiró következő magvas sorait: „Midőn Szász Károly ur nagy garral a modern tudomány nevében lerontani igyekszik a dogmák és csodák hitelét, nem gondolja meg, hogy közvetve a protestantismus isteni eredetét támadja meg, s hogy következőleg a jezsuiták közé csapott fel, kik már századok előtt ugyanazt cselekvék.“ — Végül cikkiró azt mondja: „Ha a debreczeni iskola az Isten léte és a lélek halhatatlanságán kívül minden dogmát elvethetett; vesse el még e kettőt is, s lesz vallása dogma és csoda nélkül, azaz: fából vaskarika, s így legalább papra sem leend szüksége.“ Ez idézett tétel az, melyet szó nélkül nem hagyhatunk. Nem tudjuk cikkiró mit értett a „debreczeni iskola“ alatt, de mint a cikk tartalmából kivehető, érti alatta Szász Károly és a prot. egyesület theológiáját, hitnézeteit. Ha így van, akkor teljes tévedésben van, mert mi debreczeniek nemcsak nem tettük magunkévá amaz egyesület és szónokai által eddig pengetett hittani nézeteket, sőt határozottan helytelenítettük, mint hit-enyészetre (nihilismus) vezethetőt, s ezért minket orthodoxoknak is kiáltottak, mely nevezet egyébiránt a Strauss és Langféle egyének ajkain dicső értelmet ölt. — Azt pedig ünnepélyesen nyilváníthatjuk, hogy ha a „debreczeni iskola“ alatt a jelenlegi hittanárokat és derék lekipásztorokat érti, s ezekre fogja a bibliai hitcikkelyek elvetését, még nagyobbat téved, mert mi a szentírásba lefektetett örök igazságokat, kijelentésen alapuló hitcikkelyeket, a megváltó nagy történeti tényeit hisszük, valljuk, hirdetjük és tanítjuk teljes meggyőződésből, azok védelmére keletkezett e lap is. Az épen e számban megkezdett cikksorozat „a hittanárok hittani álláspontjáról“ még fényesebben czáfolja meg az ellenünk, bizonyosan félreértésből, súlytott szörnyű vádat.

A „Szabadka.“ Nem mulaszthatjuk el megjegyezni, hogy a „Szabadka“ című heti lap szerkesztője a hozzá Debreczenből beküldött tiltakozmányunkat 50. számában (decz. 13.) örömmel kiadta, méltánylattal fogadta; s így ugyanazon lapban, melyben a Debreczen elleni téves nyilatkozat megjelent, lett nekünk fényes helyreigazítás szolgáltatva, mit ezennel köszönettel veszünk.

b) Külföld.

Keresztyén bizonyíték társaság.

A hatalmas Angliában, a gondolat és vallás szabadság honában, hol a hitetlenség is heves és merész támadó állást vehet, alakult 1870-ben a kijelentett vallás védelmére a „keresztyén bizonyíték társaság“ (christian evidence society) a protestáns evangyéliomi testvér felekezetek jelesb egyéneiből, hogy a keresztyénség érdekében minél több bizonyítékokat, érveket hozzanak napfényre erősíteni a hívő lelkeket a kijelentést tagadók s a hitetlenség terjesztők ellenében. A fagyos szellők ellenében olvasztó langyos fuvalmakkal ápolni a hit és kedély virágait van hivatva e társaság. Kezdeményezé a londoni ref. püspök.

Évi 6-ik gyűlését 1874. jun. 5. tartá Londonban a londoni püspök elnöklete alatt. Egy év alatti működése tömörképben ez. London 13 főbb pontján rendezett összesen 89 felolvasást templomokban, nagy termekben és szabad ég alatt. A társulat megbízottai 29 nevezetesebb városban tettek látogatást hasonló czélból. A hit védelmi jellegű felolvasások több kötetben, több kiadásban terjesztettek szét, s havi közlönye mindig nagyobb keletnek örvend. Az évi bevétel a 15,000 forintot közelíti meg. Minden tag felhivatott minden hó utolsó napján imában emlékezni meg a társulatról esdvén annak működésére áldást Istentől (ima egylet).

Az elnök kiemelte beszédében, hogy korunkban a hitelenség és kételkedés sok féle alakban tör elő s a felsőbb és alsóbb osztályokban hódít. A miveltek között az ítészet romboló rendszere került szőnyegre; a nép közt meg az úgy nevezett világelvűség (secularismus) terjed, a hitelenség új alakja, mely azt hirdeti, e világot kell a legjobban felhasználni, mert ez egyedül a biztos, hogy van-e más világ, telyesen kétes. Másik ellenség, mely felemelte fejét a materialismus, ez az ember összetett természetének csak az alsóbb részét veszi tekintetbe. Végre a tudományos isten-tagadás fényesleg, ez a természet törvényeit isteniti s az örök és mindenható lény lételet valószínűlennel tartja. E jelenségek tették szükségessé e társaság alakítását. London egyik nagy csarnokában a mivel és képzett hitetlenek ellen tartatott több felolvasás, melyeknek sajtó utján közzé tett több izbeli kiadványai bizonyítják, hogy érdekléssel fogadtattak. — Mellettünk van, mondá emelkedéssel, az emberi természet mély ösztöne, melyet a hitelenség csalódásai ki nem irthatnak; azon érzés, hogy ez az élet nem czél, s hogy e világ a legragyogóbb oldalai mellett is nem elégítheti ki az emberi természet sovárgásait és szükségleteit. Mellettünk van annak hatalma, ki nem akarja, hogy egy is elveszzen, de hogy eljuthasson az igazságra, azt akarja. A tagok az írás, beszéd és pénz eszközeik mellé ragadják meg az ima hatalmas fegyverét is.

Aztán a yorki érsek emelt szót, jelezé, hogy a Strausséhoz hasonló nyílt fellépésnél veszélyesebb a tudomány azon csöndes ön-elégsége, mely a dolgokról a világi nézponokat fogadva el csak, a tapasztalatot vallja ismeret forrásul, s nem törődik oly tannal, mely a világon tuli s felüliekről szól; ilyenekre hatni nem elég a szószék, ezeknek alkalmi felolvasásokban meg kell mutatni, hogy a tudomány nem kiegészült az Istennek ismerete nélkül, mely az egésznek koronája. A társadalom felsőbb osztályát is érni kell s hatni rá. Arthur Vilmos a tudós Wesleyanus lelkész a Comte Ágoston és Littré állításai ellenében azon eredményt tartja valónak, hogy a természeti törvények minden esetre szellemet tételeznek fel s a biblia alapján inkább kell egy örök szellembe hinni, kitől vette eredetét a mindenség, mint egy szellem nélküli örök valamibe, melyből eredne a szellem. Tudor J o b s o n lelkész indítványozá, hogy az ifju nemzedékek számára tanosztályokat kell állítani, melyekben a keresztyénség bizonyítékai oktattassanak. Nem elég védő helyzetbe tenni magunkat, de támadni is kell a hitelenség erődeit: ezt eszközlik az egész országban folytatandó felolvasások és tanuló osztályok állítása. A küzdelemtől, csak telyes és szép legyen, nem kell félni. Nagy fontosságú oly osztályok alakítása, melyben rendszeres oktatás adassék az ifjuságnak az Istenről s a kijelentett igazságokról, ez ifjak lesznek a jövőben férfiak és nők, apák és anyák, bennök hát a jövő biztosított; nem kell bevárni, míg az ellenség behinti a szüz földet konkolyaival, hanem az isteni igazság magvaival kell azt behinteni.

Gladstone tudor mondá: a légben van ma a nyomó-

zás szelleme, még kis gyermekek is kérdik: „hogy tudhatni azt, hogy a bibliai történetek igazak?” mindig tisztességgel kell ily féle kérdésekkel bánni, ily korban nem kell minden kételyt azonnal bűnnek kiáltani, gyakran magok a szabad vizsgálódók sem vetettek el minden főbb sark igazságokat. Azt sem kell hinni, hogy általában a természet csodáinak tanulása aláássa a vallást a tanulóknban. Az őskorban sok nemzetnél a természeti erők istenítették, míg az ó-szövetségi írók mindig úgy beszéltek azokról, mint az Ur műveiről, néha ama mythusi képzetek a magyarázók által vegyítettek a szentirási tételekkel, az ily helytelen toldalékokat veti félre a modern tudomány, de a természet egyszerű leírását meg nem döntheti. A tudósok között is vannak hívő lelkek, a hitetlen rész hiu dicsekedése az, hogy a természettudomány össze zuzza a hitet, a keresztyén ne legyen bizalmatlan a tudomány előhaladása iránt, a ki Istennel van, az lesz a hódító.

A gloucesteri püspök azt hangsúlyozta új apalogetákra van szükség a régiek mellett, kik a hitet új adatok és vivmányokkal védelmezzék a jelenkori ellenvetések ellen. Határozatba ment, hogy a kisebb értekezések mellett, melyek az igazság magvait tartalmazzák, de a gondolat menetek sorozatát nem fejték ki, nagyobb terjedelmű művek is adandók ki a bölcsészibb képzettségük számára. — Az elnök egyházi áldás adással zárta be az ülést.

Lapunk tárczájában e szép czélu társaság által tartatott felolvasások negyedik kötetéből, mely „Ujkori kételkedés” czim alatt XI értekezést tartalmaz, s már 8 kiadást ért, egyet, melynek tárgya „tudomány és kijelentés” magyar fordításban közleni fogunk alkalmilag.

A társaság által rendezett tanuló-körök évi vizsgáján az előhaladottak közt 6 osztályban írásbeli pályadolgozatok után ítéltek, minden osztályban 4 jutalom-díj volt feltűzve. Az 1-ső osztály a keresztyénség belső és külső bizonyítékairól, 2-dik a csodákról, 3-dik a látnokságról, 4-dik a szentirásról, ihletéséről és kanonicitásáról, 5-ik a bibliai nehézségekről, 6-ik az atheisticus és patheisticus ellenvetésekről tárgyaló előadások után s nyomán történtek a vizsgán pályázó dolgozatok s osztattak ki a jutalmak a nyertes ifjaknak, kik közt több leány is nyert.

Evangelikus szövetség e magasztos czélu keresztyén testvérület, mely 1873. év október havában tartotta U j Y o r k -ban 6-ik egyetemes értekezletét, megvalósítván a XIX-ik század legnagyobb eszméinek egyikét a felekezeti, nemzetközi sőt világrész közti közös értekezletet a Krisztusban testvérek között. Mily nagy volt az érdeklődés a szabadság páratlan hazájában e felemelő hatású gyülekezet iránt, melyen, fájdalom! csak a magyar protestánsok nem voltak képviselve, bár némelelyek, meghivattak, — mutatja, hogy az ottani világi sajtó, politikai lapok kivétel nélkül millió példányokban terjeszték szét a szabad államokban az értekezleten tartott beszédeket s a tények sorozatát; volt oly nagyobb napi lap, a „Tribune”, melynek 12 külön szakmunkása éjjel és nappal foglalkozott az okmányok és beszédek sokszorosításával, s maga azon lap a rendszeren megjelenő 30,000 példányon felül az értekezletek alatt 200,000 külön lenyomatban volt kénytelen naponként az evangelikus Allianceróli tudósítás miatt a lapot kiadni és szétterjeszteni! — Már megjelent a nagy értekezlet lefolyását s a beszédeket magába ölelő telyes kötet, melynek egy-egy példányát az angol királyné, a canterburyi érsek, kiváló örömmel fogadták; megküldetett egy példánya a német császárnak, Bismarck herczegnek, s Európa több kiténő egyéniségeinek. Tagja

volt e szövetségnek Párisból Guizot és Pourtalès gróf, kik a mult évben haltak el.

Tankönyv. A porosz kormány Martin püspök katechis-

musát, mely mint tankönyv több év óta használtatott a rajnai tanodákban, betiltotta tankönyvül használni, mivel benne a pá., páról az tanittatik, „hogy ő a világ legfőbb törvényhozója.“ (E. L.)

T Á R C Z A.

Templomi ének.*)

Világok atyja! Urunk! Istenünk!
Hatalmad örök, örök végzeted,
Tőled van éltünk tőled mindenünk,
Az ég s a föld — mind meghódol neked.
Te vagy, az éjre csillag-fényt ki adsz,
Ki napfény után küldesz harmatot,
Tőled van a bú, tőled a vigasz,
Köny és mosoly tetőled származott.

Mi tégedet így ismerünk,
Igy zeng felőled énekünk, —
Ismerünk s a titkok fátyla lebben:
Te vagy Isten minden mindenekben!
Öröm és bánat tehozzád vezet,
Kivüled nincsen senki — senki más,
Ki értené az érző sziveket,
Tied a hála a magasztalás.

Téged keres az érzés s gondolat,
S te benned áldást, életet talál,
Te benned — a mit földi kincs nem ad —
Nyugtót nyer a hit s éltet a halál.

*) Szöveg templomi karénekhez, id. Ábrányi Kornél által zenésítésre elfogadtatott.

Hitünkben tégedet birunk,
Hit által fiaid vagyunk;
A hitben add áldásodat reánk,
Örök felség! atyánk! legjobb atyánk!

Sz. I.

Régi egyházi ének.

Altitudo, quid hic jaces...
1. Tim. 3, 16.

O szent magasság, mely szegény hely
Az, a mely téged elfogad!
Milyen szegény jászolban fekszel,
Ki alkotál világokat!
O mily csodálatosat tettél,
Hogy bünösöknek eget adj!
O milyen lángolón szerettél,
Hogy ott legyünk, a hol te vagy!
A mérhetlenség — kiseddéd lett,
Im az erő — erőtelen!
Meggzületett — az örök élet
S kötözve lön — a győzelem!
O mily csodálatosat tettél,
Hogy bünösöknek eget adj!
O milyen lángolón szerettél,
Hogy ott legyünk, a hol te vagy!

Latinból: Felföldy.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

Figyelemre méltó prot. egyház irodalmi művek!

Fraenkel B. kiadó könyvvarusnál Miskolczon megjelent s minden rendes könyvvarusnál kapható

Magyar prot. egyházi

SZÓNOKKLATOK

Ünnepi, alkalmi, közönséges és gyászszeszetekre írta Gyöngyösy Sámuel I kötet 1 ft 80 kr.

Tompa Mihály. „Egyházi beszédek“ 2 kötet egyenként 1 ft 64 kr.

Tompa Mihály. „Halotti emlékbeszédek“ (Oratiók) 1 „ 60 „

Nemes Benj. „Népszerű egyh. beszédek“ 1 „ 20 „

Zombory Gedő. „Korszerű egyh. beszédek“ 2 füzet 2 „ 40 „

Bartók J. „Népszerű egyh. beszédek“ 1 „ 40 „

Apostol Pál. „Egyh. beszédek“ 2 füzet 2 ft 60 kr.

Filep Mih. „Köznapi imák“ 4 hétre kötve 2 „ — „

Filep M. „Buzgóság oltára“ házi imák köt. 80 „

finomabb kötésben 1 ft 40 és 2 ft.

Kun Bert. (Supr.) „Egyh. szónoklattan“ 80 kr.

Nikházy L. „Huszonkét közönséges egyházi beszéd“ 1 „ 30 „

➔ Még mindig előfizethetni. ➔

Debreczen 1875. Nyomatott a város könyvnyomdájában Jn.

Az „Evangyéliomi Prot. Lap“

TARTALMA

1875-dik ÉVRE.

I. Czikkek és értekezések.

A biblia fordításhoz. G a á l Imre. 51 l. Veritás 164 l. Érdekes hír	Lap 48	Egy ev. lelkésznek álláspontja szemben a magyarhoni prot. egylettel. W a l l e n t i n y i Samu	170
A bölcsészeti s keresztyén morál. D r. H e i s z l e r József	431	Egy hittanár új roham a hit és egyházvédők ellen. B a l o g h Ferencz	186
Absque ira et odio. H a j n a l Ábel	201	Egy husvétii czikkre. T a t a y S.	196
A canterbury-i angol ref. érsek beszéde az angol bibl. terjesztő társulat nagy gyűlésén 1875. május 5. B a l o g h Ferencz	269	Egy kis szóváltás a modernekkal. H o m o l y a István	209
A debreczeni jelenlegi theologiai tanárok hittani álláspontja főbb vonásokban.	3. 13. 21. 37	Egy lelkész a templom látogatásról. F e l f ö l d y	329
A független morálról. L i t k e i Péter.	366. 374	Észmezsere tanítóképezdéink ügyében. K. H a j d u Lajos	392
A hit és erkölcsi erény közti viszonyról. S z a l a y István	169	Én és a hit. K i s s János	407. 417
A hittanszaki társulat tagjaihoz. B a l o g h Ferencz	383	Észrevételek Ballagi Mór ur I. nyiltlevelének némely pontjaira. M e n y h á r t János	105. 117
A hitvallás kérdése Némethonban. R. K.	465	Észrevételek Farkas József urnak a hívőkkel tett szóváltására. K o v á c s János	227. 243
A kezdet elején. D ö m é n y József	2	Észrevételek Kisantal Sámuel hitvallására. K á l m á n Lajos	287. 293
A lőtávolon belülről. B a l o g h Ferencz	85	Évi jelentés az Evangélikus szövetségről a belfasti értekezleten B. F.	447
A magyar prot. egyetem kérdéséhez. T ó t h Sámuel	5. 15. 52. 70. 87	Észrevételek Révész Imre czikkére n.	423
A modernismus vezéreinek meghasonlása. D r. H e i s z l e r József	353. 365. 373	Felavatási beszéd. R é v é s z Bálint	277
A modern pogányság. L i n b e r g e r István	217. 225	Figyelmet érdemlő dolog. Veritás	455
A nazarénus kérdéshez. C s é c s i Miklós	415	Hogy járnak el angols amerikai hitrokonaink a biblia javító-fordítása fontos ügyében. B a l o g h Ferencz	38
A nazarénusokról. C z e l d e r Márton	79. 96	Hol kezdjük a munkát. E ü d o k i a	307. 313
A protest. jogtanintézetek fontossága Magyarországon. K a l l ó s Lajos	108. 119. 127	Irányelveink. B a l o g h Ferencz	23. 31.
A tiszántuli ref. egyházkerület lelkészválasztási szabálya stb. S z i.	211. 219	Lapterv (programm.) B a l o g h Ferencz	1
A vallástánítás elve, beosztása és módja.	385	Lelkészőzvegy és árvák gyámintézete. V e r i t á s	255
A vallástudományról. V e r i t á s	195	Lelkiismereti szabadság. K i s s János	125
Az élet különböző nyilatkozatokban. S z a l a y István	69. 77	Lelkészwálasztásról. V e r i t á s	271
Az olvasóhoz. B a l o g h Ferencz	1	Levél a pusztába. H o m o l y a István	424. 432
Az orthodoxia pesti új mérve. D r. H e i s z l e r József	49. 61	Lélektani okadatolása a nazarénusok elterjedésének. S z a l a y István	391
Az ó-katholikus bonni értekezlet jelentősége. B a l o g h Ferencz	337	Magyarország (angolból) B e t h l e n d i Endre	448. 445
Az önmegigazítás modern Pelagianismusa és az alapítók. D r. H e i s z l e r József	241. 253	Magyarországi protestantismus. V e r i t á s	439
Az új világnézetéről ker. szempontból. B a l o g h Ferencz	262. 285. 305. 321	Megjegyzések a „független morálról“ czikkre. B a l o g h Ferencz	375
Bölcsészeti emberisme-tanból Szarka József.	467	Mennyiben fenyegeti lelkészhiány hazai prot. egyházunk jövőjét. F i l ó Lajos	177. 185. 193
Bűnösség és váltság. T. M.	63	Modernek és orthodoxok. E ü d o k i a	204
Charles Tamás. B a l o g h Ferencz	384	Modern protestánsok Hannoverában. Nagy Imre	456
		Néhány megjegyzés a „pr. e. és i. Lap“ „az igehirdetésről“ cz. czikkére.“ H o m o l y a István	330
		Nyilt válasz Ballagi Mór ur nyiltleveleire. B a l o g h Ferencz	93. 133. 145. 153
		Quis nobis aquam turbulentam fecit. V e r i t á s	399
		Szemle az „Egyházi Szemle“ egy czikke felett. Παπρά.	29

Tanár beigtatási ünnepély a debreczeni kollégiomban Ba-	Lap
l o g h Ferencz	345
Tiszántuli nyilatkozat	161
Tisztázzuk a theologiai látkört. Kiss János	161
Uj vallási kézikönyvekről gondoskodás	355
Üdvözlő szózat Magyarországból	261
Válasz Görömbei Péter urnak. T ó t h Sámuel	206

II. Irodalom.

A polgári házasság újabb irodalma. K. F.	148
Athanasius és Arius. p. N. S.	348. 368. 376
Balogh Lajos (vasadi) és Öreg János: Gyakorlati lelkészet	98. 110
... h . . . y.	7
Bonifás: A francia ref. egyház jelenkori történelme	440
Börzöli: Temetkezési lant. Kósa Ede	316
Brown: Duncan J. élete. M. F.	25
Dittes: Methodik der Volksschule. J. I.	295
Egy-két észrevétel Simén Domokos „az ev. csodák“ stb. cz.	295
művére. Tihanyi.	
Gyöngyösi: Magyar prot. egyh. szónoklatok m. p. N. L.	138. 213. 220
Heiszler József. Halotti egyházi beszédek. m. p. N. L.	401. 408
Irodalmi tudósítás.	148. 276. 298. 328. 410
Kiss János: Keresztyén hittan.	40
Kiss József: Elemi tanügy állapota. K. L.	18
Kovács Lajos: Bibliai történetek. N. L. és Zs. S.	64
Kohlbrügge Fr. Mennyei Lépcső. L. I.	54. 393
Könyvészet, beküldött és megjelent könyvek: 8. 26. 40. 65. 73.	89. 100. 173. 181. 189. 198. 113. 213. 237. 318. 339. 348.
	369. 377. 387. 395. 402. 434. 442. 457. 469
Montanus: Christus und seine Kirche. Bansell Kálmán	172
Nyiri Péter: Olvasmányok a második elemi osztály szá-	
mára. ys.	32
Révész Imre: Figyelmező. (B. F.) XII. f. 17. I. f. 40. II. f. 88.	
III. f. 121. IV. f. 181. V és VI. f. 221. VII. f. 284. VIII és	
IX. f. 323. X. f. 418 XI. XII. 467.	
Schrader. Erziehungs und Unterrichtslehre. J. I.	72
Spencer H. Értelmi, erkölcsi és testi nevelés. Joó István.	228. 244. 256. 272
Tóth Sámuel: Kivonatos gyűjtemény J. I.	120
Vallási iratok magyar nyelven, B. F.	32
Weber: Keresztyén vallás oktatás. K. L.	188. 197
Zur Existenzfrage. M. F.	180

III. Belföldi Szemle.

A „Bethlen Gábor“ cz. életbiztosító és önszegélyző egyesület	
alapszabályzatának bírálata. Kozma József	141
A „Bethlen Gábor“ egyesület érdekében. Láng Adolf	158
A családokozhatlan ész. M. Gy.	189
A debreczeni jogakadémia szervezéséhez	166
A debreczeni jogakadémia ügye. B. F.	156
A debreczeni ref. egyháztanács s a népnevelés	158
A debreczeni ref. nőnevelde vizsgálói. Némethi Lajos. K. Tóth	
Mihály	100
Adományok a bihari egyházmegyében. Pap Károly	41
A felsőbb oktatás ügye prot. iskoláinkban. Veteránus	258
A jogakadémiák népessége. Tóth Sámuel	420

A kisujszállási ref. tanintézetéről. K. Hajdu Lajos	318
A lant is megzendül	42
A mármaros-ugocsai segélyzési új tervhez. T.	122
A nagyszalontai kör lelkészi értekezl. S . . . J . . . ,	42
A pánszlávok és az egyházi szemle. Balogh Ferencz	395
A „Pesti Napló“ t. szerkesztőségének. T. S.	26
A szerkesztő egy megjegyzésére	428
Az andrásfalvai ref. egyház Bukovinában	404
Az ág. hitv. négy egyházkerület egyetemes értekezlete. Cz.	183
Az államsegély szétosztása. Zs. S.	449
Az érendrédi lelkész és családja érdekében	301
Áldozatkészség az evangy. egyházban. A . . . y.	33
Általános észrevételek a „Bethlen Gábor“ tervezetére és	
módosítási ajánlat. Soltész János	289. 298
Belső somogyi ev. ref. egyházmegyei közgyűlés. r. l.	333
Beszéd. (N. Bánya).	89
Debreczeni prot. nőnevelde	19
Dunamemelléki ref. egyházkerületi közgyűlés. Vaskalap	207
Dunáninneni ágost. hitv. evangy. egyházkerületi közgyűlés	356
Dunántuli ref. egyházkerület. h. l.	65. 73
Egyházi irodalmi egyesület.	402
Egyházkerületi gyűlés Kassán	331. 340
Egyházszervezés	167
Egy kis helyreigazítás. Koncz Imre	230
Egy levél hű másolata. Gulyás Lajos	140
Egy nevezetes összejövétel Debreczenben. Silői	190
Egy szó a maga helyén és idejében. Filó Lajos	410
Egy tót egyházi lap tuzása. Balogh Ferencz	130
Eperjesi tanítóképezde	283
Erdélyi ref. egyházkerületi közgyűlés	231. 245
Evangyéliomi özvegyek. Papp Gábor	9
Életbiztosító és önszegélyző egyesület. h. l.	101
Értesítés N.-Körösről. Ádám Gerzson	349
Falusi levelek a szerkesztőhöz. Vaskalap I. 8. II. 74. III. 80.	
IV. 199. V. 310. VI. 458. VII. 470	
Felekezeti iskola tanítóink és országos tanítói nyug- és	
gyámintézetéről szóló 1875. XXXII. t. cz. m. p. N. L.	299
Felsőbb tanügyi statistika hazánkban	377
Harang feltételi ünnepély Karczagon A . . . y.	166
Hálanyilatkozat. Varga Lajos	310
Helyreigazítás Cseppelyből. Homolya István	319
Hittanszaki önképző társulat (a debreczeni főiskolában).	
Nagy József	81. 90
Hittanszaki önképző társulati alakuló közgyűlés	389
Hogy állunk? Kovács József	377
Kassay Ambrus siremlékének ügye. g. Nagy Lajos	404
Kecskemét	299
Kérelem szózat Gömörből. Nagy Pál	379
Kimutatás az államsegély osztásról. T. S.	437
Köszönet nyilvánítás. Melegh Gyula	215
Községi és felekezeti iskola N.-Bányán	140
Krisztus a mi fejünk. Pásztor Károly	41
Legfelsőbb felügyelet	318
Lelkészatási ünnepély Debreczenben. Silői	279
Lelkészerterkezleti elnöki beszéd. Ritter István	281
Lelkészerterkezlet Mikolán	378
Lelkészerterkezlet N.-Szalontán	411. 420
Lelkészerterkezleteink. Melegh Gyula	458
Lelkész és tanító segélyzési új terv. Szarka József	113

	Lap		Lap
Levél Czeglédről. Dobos János	74	Ultramontán protestánsok	160
Levél Dombrádról. Dr. Heiszler József	369	Ungi helv. hitv. ev. egyházmegyei közgyűlés. Homolya István	128
Margita. Papp Gábor	82	Jogász önképzőkör Debreczenben. V. Gy.	460
Margó Tivadar beszéde alkalmából. J. I.	9	Válasz a Bethlen Gábor egylet birálatára. Szabó Lőrincz	150
Magyar adat Duncan életéhez. Dobos János	356	Vértesaljai h. h. egyházmegyei tavaszi közgyűlés	213
Magyar missió	442	Vidéki válasz György A. csontvázára	67
Még egyszer az államsegély ügyhöz. Kozma József	459		
Meghívás T.-Dobra	208		
Megnyitó beszéd. Kőrössy Sándor	396		
Miniszteri válasz a jogakadémiák ügyében. n. l.	34		
Nagybányai ref. egyházmegyei tavaszi közgyűlés. Bodnár János	149		
Nagyenyedi kollégium	369		
Nagytemplomi szószék	55		
Népiskolai levelek. Kállay István I. 102. II. 349.	358		
Népiskolai statistikai ügy Szoboszlón. Zsigmond Sándor	282		
Népkönyvtár. Melegh Gyula	82		
Népoktatásügy Debreczenben. B. F.	34		
Nógrádi egyházmegye	121		
Nyilatkozat „a magyar ref. egyháznak legnépesebb lelkész-képezdéje kebeléből.“ Dombi Lajos	198		
Nyilatkozat a Szepességéből. Linberger István, Dianiska András	324		
Nyilatkozat az árvaházi naptár ügyében. Kovács A.	470		
Nyilatkozat Bács-megyéből. Carolus Antonius	174		
Nyilatkozat Fehérmegyéből. Veritás	332		
Nyilatkozat Nyitrából	66		
Nyilatkozat Szentmártonból. Bodnár János	149		
Nyilt köszönet a hittanhallgatók részéről	397		
Nyilt levél t. Kiss Albert urhoz. Szabó Lőrincz	264		
Őszinte szó közép-tanodáink ügyében. Hajdu Lajos	443		
Papp István siremlékére adakozók. Csonka Ferencz	341		
Pápai jogakadémia. Kiss János	369		
Pár észrevétel. Melegh Gyula	221		
Pár szó Kereszturi S. urnak. Krasznamenti	435		
Pár szó Muhi Dániel tervezetéhez, y.	450		
Pestmegyei ev. esperességi papi értekezlet Aszódon. Láng Adolf	214		
Prot. e. és i. lap és az Ev. prot. lap. Veritás	451		
Révész Bálint püspök ur látogatása N.-Bányán. Gulyás Lajos	370		
Sayous Ede Debreczenben	222		
Sárospataki főtanoda. Silói	427		
Superintendensi v. pöspöki látogatás. Czelder Márton	403		
Székelyudvarhely, gyermek templom	325		
Szinyér-váraljai lelkész értekezlet. Sz. Gy.	309		
Tanév-kezdés a debreczeni kollégiumban	310		
Tanítói értekezlet Halmiban. N. F.	358		
Tanító képességi vizsgarend	319		
Tanítók nyugdíjazása	27		
Tatay András siremlékére adakozás. Sipos Imre	378		
Templomépítés Gyarakon. Sipos Imre	190		
Templomszentelés Grinádon 404, Modorban	411		
Tervezet a lelkészek stb. díjazás stb.-ről. Muhi Dániel	325. 334. 341		
Tervezet az államsegély tárgyában. Tóth Sámuel	436		
Tiszántuli ref. egyházkerületi közgyűlés. T. S.	165. 173. 181		
Tudósítás Rozsnyóról. Czékus István	266		
		IV. Élet és gyászrajzok.	
		Almási Sámuel. Gulyás Lajos	190
		Bakcsy László. K.	378
		Bod József. Papp Gábor	428
		Diószegi Dániel. Hajdu Elek	428
		Hajdu Ferencz. Szőke János	311
		Kerek György. V. Balogh Lajos	215
		Korondi Mózes. Szakács Mózes	159
		Kovács József. Papp Gábor	301
		Majomi József. y, l.	113
		Pap István	19
		Papp Bálint. Barkász Albert	75
		Réz István. Papp Arthur	421
		Sinkó Vilmós. Sebján János	114
		Szeberényi Lajos. Sebján János	266
		Szondy József. Tiszavölgyi	18
		Tabajdy Dániel. B. I.	82
		Zelenka Dániel. Vladár Viktor	123
		V. Külföldi Szemle.	
		A francia prot. „vallásos társulatok“ évi közgyűlései	175. 183. 191
		A francia sajtó a reformátusokról	275
		A lejdei egyetem háromszázados ünnepe	115
		A lelkész avatás kérdése Genfben	370
		A lelkész-képességi vizsgamód Poroszthonban. R. K.	461
		A lutherán egyház legújabb mozgalma Hannoverában. Nagy Imre	405. 412
		Ami Bost	445
		A skót hitébredés egyik hatása	191
		Az ev. szövetség küldöttsége Konstantinápolyban	160
		Az orthodoxok jelen sorsa Heidelbergben	327
		Az összes presbyteri egyházak előkészítő londoni gyűlése. M. F.	291. 301
		Bázel	275
		Berlin ev. egyházairól. Nyácsik Endre	379
		Bibliai régiségi szótár	327
		Boulognei ker. hölgy. É. L.	460
		Buchanan Róbert	199
		Clericalismus	275
		Cseh ref. egyház	175. 327
		Dillmann beszédéből, s egy pár észrevétel arra. Silói	444
		Edinburgi új kollégium	342
		Egyetemek Amerikában. J. I.	44
		Egy keresztyén halála	130
		Erzsébet dán királyné	200
		Ev. egyház Belgrádban. Ny — k Endre	274
		Évi meghívója az Ev. Szövetségnek	471

	Lap		Lap
Ewaldról egy magyar tanítványa	216	egyház 20. 413. 453. — De Laveley 312. — Dézs 380. — Dieter-	
Gusztáv-Adolf egyeslet	200. 389. 397	len 413. — Dillenburg 184. — Diós-Győr 328. — Domanovszky	
Hollandi lutherán egyház	191	E. 446. Duncker L. 430. 453.	
Iskolai takarékpénztárak. J. I.	151	Edinburgh 143. 446. — Egyesült államok 371. — Egye-	
Izgult állapot Hannoverában. R. K.	461	sült testvérek 176. — Egy főiskolai hallgató 429. — Előpatak	
Kampeni theologiai főtanoda	445	344. — Erdélyi prot. közlöny 27. — Erdélyi ref. egyház 27. —	
Keresztyén bizonyíték társaság	10	Evang. nyugdíjintézet 276. Evang. szövetség 11. 390. — Evang.	
Korunk két nagy evangélistája	91. 142.	tanügy 438. — É.-Amerika 438. — Éji menhely 276. — Érmel-	
Lelkész fizetési javító társaság	184	lék 91.	
Luther képe Londonban	43	Fancsal 276. — Fárel szobra 276. — Fejedelmi biblia 44.	
Májusi gyűlések Londonban	259. 283. 319. 350	— Felső-Szabolcs 446. — Fogarasy Anna 381. — Francia bib-	
Mexicói egyházi állapotok	283	lia társ. 84. — Francia ref. egyház 43. — Francia ref. lelkeszi	
Mélius Skóciában	43	nyug. és gyámpénztár 312. — Francia waldens gyülekezet 360.	
Német egyházi pártok. Nagy Imre	437. 451	— Figyelő 453. — Figyelmező 462.	
Németország	335. 370	Girond-Dordogne 276. — Gladstone 168. — Glasgow 92.	
Németország- és Helvétiaiból	428	— Gorotz József 360. — Govean Felix 320. — Göttinga 438.	
Német zsinatok. Nagy Imre	460	446. Gyárfás Albert 398.	
Oroszországban a népnevelés ügye. J. I.	67	Halálozások: 27. 41. 67. 142. 151. 276. 302. 328. 336.	
Pédezért két felolvasása	275	344. 351. 413. 429. 438. 446. 452. Halotti ima a királyért 320.	
Polgári házasság és pénzügy	143	— Helwald 184. — Helvétia 84. 398. — Hittanszaki önképző	
Pomeránia	275	társulat 381. — H. M.-Vásárhely 246. 351. — Hon 20. — H.-	
Porosz tartományi zsinatok	168	Szoboszló 27. 453. — Hugó Viktor 328. — Hulla égetés 44. —	
Skót vélemény a francia ref. egyház jelen viszálya felett	83	Holland 462. — Hütlenség 44. Hurst 453.	
Tájékoztató az összes presbyteriánusok előkészítő gyűléséről.		Irálybíró 328. — Irhon 398. — Jéna 76. — Jogtudomá-	
Balogh Ferenc	268	ny közlöny 380. Jezsuiták 453.	
Törökországi keresztyének üldöztetése	56	Kapuvár 446. — Kassa 276. 320. 398. — Katonai egyeslet	
Vilmos császár beszéde a zsinat elnökéhez	168	44. — Katonaság 84. — Kárpát 429. — Kecskeméti jogakadé-	
Viret Péter	43. 311	mia 166. — Keszthely 413. — Késmárk 311. — Kicsinykedés	
Württemberg. R. K.	452	292. — Kis-Kőrös 429. — Kisujszállás 267. — Kocs 429. —	
Zürich	176	Kolozsvár 328. — Korizmics László 398. — Kovács Ferenc	
Zsinatok, értekezletek Németországban	343. 350	268. — Kovács Lajos 320. — Körösy Sándor 336. — Külföldi	

VI. Külömfélék.

A bűnös barátja 84. — Akadémiai tanulók száma 398. — Al-Doboly 320. — Alberg Antal 268. — Amerika 84. 398. — Anglia egyik színháza 360. — Angol congregationalisták 116. — Apostag 328. — Arab prot. templom 92. — Aradvidéki lelkeszi kör 275. — Armenia 92. — Arnot Vilmos 268. — A világozóság barátai 143. — Az „új magyar Sion“ 276. — Amerikai methodisták 454. — A genfi evang. társaság 462.

Bair 292. — Baptisták 360. — Batavia 56. — Bányakerület 380. — Bécs 276. — Bécsi prot. lap 76. — Békés 429. — Békés Csaba 55. — Belföldi hírek 239. — Beliczay Jónás 328. — Berlin 438. — Bér 311. — Besztercebánya 381. — Betlendi Endre 360. — Bogyiszló 344. — Brighton 276. — Budapest 284. 311. 422. — Bukarest 413. — Bern 454. — Bertholdi báróné 462.

Caen 84. — Canada 344. — Cincinnati 351. — Colenso 84. — Comenius társulat 56. — Coquerel Athanáz 292. — Csatár 56. — Csehország 84. — Cseh. ref. egyház 176. 327. — Cseh. ref. népiskolák 56. — Cseh. ref. zsinat 56. — Csoknya 430. — Csurgó 328. 380. 406. — Cseppely 452. — Christoffel 453. — Chrischona 462.

Debrecen 67. 83. 101. 292. 320. 336. 371. 413. 421. — Debreczeni kollégium 20. 27. 312. 351. 360. 380. 388. 398. 422. 438. 445. 453. 462. — Debreczeni iskola 10, 360. Debreczeni ref.

egyház 20. 413. 453. — De Laveley 312. — Dézs 380. — Dieter-

len 413. — Dillenburg 184. — Diós-Győr 328. — Domanovszky E. 446. Duncker L. 430. 453.

Edinburgh 143. 446. — Egyesült államok 371. — Egyesült testvérek 176. — Egy főiskolai hallgató 429. — Előpatak 344. — Erdélyi prot. közlöny 27. — Erdélyi ref. egyház 27. — Evang. nyugdíjintézet 276. Evang. szövetség 11. 390. — Evang. tanügy 438. — É.-Amerika 438. — Éji menhely 276. — Érmel-

lék 91. Fancsal 276. — Fárel szobra 276. — Fejedelmi biblia 44. — Felső-Szabolcs 446. — Fogarasy Anna 381. — Francia biblia társ. 84. — Francia ref. egyház 43. — Francia ref. lelkeszi nyug. és gyámpénztár 312. — Francia waldens gyülekezet 360. — Figyelő 453. — Figyelmező 462.

Girond-Dordogne 276. — Gladstone 168. — Glasgow 92. — Gorotz József 360. — Govean Felix 320. — Göttinga 438. 446. Gyárfás Albert 398.

Halálozások: 27. 41. 67. 142. 151. 276. 302. 328. 336. 344. 351. 413. 429. 438. 446. 452. Halotti ima a királyért 320.

— Helwald 184. — Helvétia 84. 398. — Hittanszaki önképző társulat 381. — H. M.-Vásárhely 246. 351. — Hon 20. — H.-Szoboszló 27. 453. — Hugó Viktor 328. — Hulla égetés 44. — Holland 462. — Hütlenség 44. Hurst 453.

Irálybíró 328. — Irhon 398. — Jéna 76. — Jogtudományi közlöny 380. Jezsuiták 453.

Kapuvár 446. — Kassa 276. 320. 398. — Katonai egyeslet 44. — Katonaság 84. — Kárpát 429. — Kecskeméti jogakadémia 166. — Keszthely 413. — Késmárk 311. — Kicsinykedés 292. — Kis-Kőrös 429. — Kisujszállás 267. — Kocs 429. — Kolozsvár 328. — Korizmics László 398. — Kovács Ferenc 268. — Kovács Lajos 320. — Körösy Sándor 336. — Külföldi hírek 239.

Lelkeszi értekezletek 55. — Lelkeszi-képességi vizsgák 158. — Lelkeszi nyugdíj 44. — Litkey P. 312. — Liverpool 276. — London 43. 284. 406. — Lugossy József 351. Lyon 381.

Madas Károly 430. — Magyarhon 438. — Magyar Sion 429. — Materialismus 168. — Márk Ferenc 381. — M' Crie Tamás 268. — Megtért egyház 176. — Mer'e D' Aubigné 184. — Mexicó 191. — Mélius 43. — M.-Gyorok 199. 276. 453. — Miskolcz 292. — Montauban 276. 454. — Moody 371. — Moravian egyház 92. — Morvaország 84. 152. — M. Vásárhely 381. — Methodisták 453.

Nendtwich K. 371. — Német-alföld. 276. — Német belmissió 168. — Németország 103. 152. — Német prot. egyeslet N.-Kőrös 360. — North Bervich 312. — N.-Várad 398. — Nyiregyháza 292. 351. 380.

Olasz biblia társaság 276. — Olasz korona rend 92. — Oosterzee 360. — Orsova 380. — Ó-Szöny 276. — Öngyilkosok 398. — Öszpresbyterián gyűlés 328. — Ösztöndíj 20. — Ünnepkövetség 167. 462.

Palestina 84. — Pashkoff 351. — Pápa 276. 320. — Pár-baj ellen 44. — Páris 44. 116. — Pelsücz 398. — Pest 344. 413. — Pesti missió 20. — Pesti ref. egyházmegye 380. — Pestmegyei ev. esp. gyámintézet 302. — Peterdi K. 381. — Péterfillér 44. — Polgári házasság 20. Porcsalma 336. — Poroszország 446. — Pozzy B. 143. — Pozsony 75. 284. — Prága 143. — Prot. egyeslet 429.

EVANGYÉLIOMI
PROTESTÁNS LAP.

1875.

ELSŐ ÉVFOLYAM.

SZERKESZTŐ S KIADÓTULAJDONOS

BALOGH FERENCZ

HITTANSZAKI TANÁR.

2816

DEBRECZEN.

NYOMATOTT A VÁROS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.

1875. D.